

Fr. Puusepp

Kirjakeele alameid

(uus harjutustüüp)
õigekirja ja grammatika tegelikuks
rikastamiseks ja kirjanõu õppimiseks, sõnavara

1.—2. õppeaasta

Kirjastus „Kool“,
Tartu

A-8090

Fr. Puusepp

Kirjakeele algmeid

(uus harjutustik)

õigekirja ja grammatika tegelikuks õppimiseks,
sõnavara rikastamiseks ja kirjandite
koostamiseks

1.—2. õppeaasta

19114

Kirjastus „Kool”, Tartu
1932

Raamatu illustratsioonid
I. Jürgenson'ilt

Trükitud J. Mällo trükikojas
Tartus 1932.

Eelsõna.

Käesolev töö on kirjutatud ametlikku õppekava ärvestades algkooli 1. ja 2. õppeaastale. Ta on tööraamat, milles pole unustatud ka õpilaste algatusvõimeid. Paljud uued ülesanded ja võtted, mis juba raamatu lehitsemisel teda eristavad mu 1925. a. koostatud harjutustikust, peaksid tegema kirjakeele õpetamise meeldivaks ning hõlpsaks, seda enam, et raamatusse on võetud ainult jõukohased seotud palad (luuletisi on harjutustikus vähe). Pääleselle palad on antud koduloo teemade järgi (vt. 132. lk.), et ei tuleks käsitlemisele detsembrikuus „liblikad“, aprillikuus „jõuluvana“ jne., mida näeme seniseis harjutustikes.

Harjutuste arv on suur (234) seepärast, et raamatust käib läbi pidev kordamine ja jätkamine, kordamine ja jätkamine.

Muide olgu tähendatud, et kõigi ülesannete (ka kollektiivtööde — §§ 7, 11, 12, 13, 16, 20, 22, 40, 43, 50, 52, 54, 62, 64, 65, 70, 90, 101, 107 jne.) lahendamine pole hädavajaline. Neist võib aja puudusel ära jätta nii mõndagi.

Kuigi olen käesolevat tööd aastate kestes viimistelnud, võib ses olla puudusi. Seepärast palun tege-likke emakeele-õpetajaid saata mulle soove raamatu kohta aadressil: Kirjastus „Kool”, Tartu.

Lõpuks suurim tänu härradele J o h. K ä i s'ele, R u d. R e i m a n'ile, J. V ä i n a s t e'le ja A. Õ u n a - p u u'le, kes emakeele seni-ilmunud harjutustikke arvustades on viidanud kirjakeele õpetamisel uutele tööviisidele ja sihtidele, mille poole ses raamatus ka sammutud.

Tartus, 1. juulil 1932.

Fr. Puusepp.

I õppeaasta.

I. Kirjutamisharjutusi.

Tähestik.

Aa	<i>Aa</i>	Kk	<i>Kk</i>	Tt	<i>Tt</i>
Bb	<i>Bb</i>	Ll	<i>Ll</i>	Uu	<i>Uu</i>
Dd	<i>Dd</i>	Mm	<i>Mm</i>	Vv	<i>Vv</i>
Ee	<i>Ee</i>	Nn	<i>Nn</i>	Õõ	<i>Õõ</i>
Gg	<i>Gg</i>	Oo	<i>Oo</i>	Ää	<i>Ää</i>
Hh	<i>Hh</i>	Pp	<i>Pp</i>	Öö	<i>Öö</i>
Ii	<i>Ii</i>	Rr	<i>Rr</i>	Üü	<i>Üü</i>
Jj	<i>Jj</i>	Ss	<i>Ss</i>		

Aili ilus tegu.

Aili leidis õues mängides läikiva pääga noa. Talle tuli meelde, et naabri Peeter kaotas noa. Lapsuke viis selle ruttu ära.

Aili ilus tegu.

Aili leidis õues mängides läikiva pääga noa. Talle tuli meelde, et naabri Peeter kaotas noa. Lapsuke viis selle ruttu ära.

Vanaema jutuke.

Lind lendas tõrvatud katusele. Saba jäi kinni. Tõmbas saba lahti. Nokk jäi kinni. Tõmbas noka lahti. Saba jäi kinni.

Vanaema jutuke.

Lind lendas tõrvatud katusele. Saba jäi kinni. Tõmbas saba lahti. Nokk jäi kinni. Tõmbas noka lahti. Saba jäi kinni.

Minu koduke.

Minu koduke on armas mulle. Säääl elavad minu vanemad. Ka on mul kodus väike kiisuke. Minu kiisuke teeb: kurr-näu!

Minu koduke.

Minu koduke on armas mulle. Säääl elavad minu vanemad. Ka on mul kodus väike kiisuke. Minu kiisuke teeb: kurr-näu!

Kiisu.

Kaval kiisu hiilis linnukest. Seda nägi väike Aino. Ta kutsus kiisu ära. Linnuke lendas puu otsa ja sidistas säääl rõõmsasti.

Kiisu.

Kaval kiisu hiilis linnukest. Seda nägi väike Aino. Ta kutsus kiisu ära. Linnuke lendas puu otsa ja sidistas säääl rõõmsasti.

Koer.

Koer on ustav varavalvur. Päeval puhkab ta. Öösi aga hoolsasti peab vahti. Kui on liikumas võõraid, kohe on hirmus kisa lahti.

Koer.

Koer on ustav varavalvur. Päeval puhkab ta. Öösi aga hoolsasti peab vahti. Kui on liikumas võõraid, kohe on hirmus kisa lahti.

Talleke.

Mul on kodus talleke. Ta on valge ja õige tilluke. Kui kepsleb ta õues, siis rõõm tal põues. Talleke häälitseb: mää-mää!

Tallere.

Mul on kodus tallere. Ta on valge ja õige tilluke. Kui kepsleb ta õues, siis rõõm tal põues. Tallere häälitseb: mää-mää!

Arno hobune.

Tädi kinkis Arnole papist hobuse. Selle nimi oli Esku. Arno oli väga rõõmus. Ta mängis oma hobusega hommikust õhtuni.

Arno hobune.

*Tädi kinkis Arno-
le papist hobuse. Selle
nimi oli Esku. Arno
oli väga rõõmus. Ta
mängis oma hobuse-
ga hommikust õhtuni.*

Kiigel.

Minni, Manni, Juku, lähme aeda kiigele!
Varsti ongi kiigel nad. Kiigepuu teeb kiiks
ja kääks. See teeb laste tuju hääks.

Kiigel.

Minni, Manni, Ju-
ku, lähme aeda kiige-
le! Varsti ongi kiigel
nad. Kiigepuu teeb
kiiks ja kääks. See
teeb laste tuju hääks.

Peedu ja oinas.

Väike Peedu armastas kiusata naabri oinast. Kord oinas poksas Peedut. Pärast seda Peedu ei kiusanud enam naabri oinast.

Peedu ja oinas.

Väike Peedu armastas kiusata naabri oinast. Kord oinas poksas Peedut. Pärast seda Peedu ei kiusanud enam naabri oinast.

Pääsukesed.

Pääsukesed, tillukesed! Ära lähete, linnukesed! Minge, minge, pääsulinnud! Kui aga jõuab kena kevad, tagasi tulge, tillukesed!

Pääsukesed.

Pääsukesed, tillukesed!
Ära lähete, linnukesed!
Minge, minge, pääsulinnud!
Kui aga jõuab kena kevad, tagasi tulge, tillukesed!

Kolm sõpra.

Igal lapsel on kolm hääd sõpra. Nad tervitavad lapsi õhtul. Esimene sõber on haigutus. Teise nimi on suigatus. Kolmas aga on uni.

Kolm sõpra.

Igal lapsel on kolm hääd sõpra. Nad tervitavad lapsi õhtul. Esimene sõber on haigutus. Teise nimi on suigatus. Kolmas aga on uni.

2. Lause, sõna ja täht.

1. Kirjutan järgneva tüki vihikusse.

Koolis.

Kell helise**b**. Müra vaiki**b**. Õpetaja ilmub. Tund algab. Aeg kulub. Tund lõpe**b**. Õpilased väljuvad. Klassituba tuulutatakse.

Märkus. Antud jutukeses on kaheksa lauset. Esimene lause on: Kell heliseb. Teine lause on: Müra vaikib.

2. Kirjutan iga lause lõppu sulgudesse sõna „lause”.

Vaheaeg.

Vahetunnid on õige lõbusad. Klassi ees on mänguväli. Selle taga kasvab puid. Nende okste all on mugav olla. Lapsed mängivad vahetundidel kaasiku varjus. Kauni ilmaga on laste tuju häa. Kuid varsti helise**b** kell. Lapsed jooksevad klassi. Järgmine tund algab kohe.

Eeskuj. Vahetunnid on õige lõbusad (lause).

Küsimus. Mitu lauset on kirjutatud tükis?

Vastus. Kirjutatud tükis on...

3. Kirjutan järgneva tüki vihikusse.

Kooliteel.

Aino ja **Liisi** on õed. Nad lähevad kooli. Aino on vanem. Tema kannab mappi. Liisi jookseb ta kõrval. Nüüd nad sammuvad koolimäel. **Anni** ja **Minni** tulevad neile vastu. Minnil on raamatud kaenlas. **Nad** lähevad teiste laste hulka.

Märkus. Antud jutukese esimeses lauses on viis sõna.

Küsimusi. 1. Mitmendas lauses on kolm sõna?
2. Mitmendas lauses on neli sõna?

4. Kirjutan iga lause lõppu sulgudesse sõnade arvu lauses.

Linnud lendavad ära.

Linnud lahkuvad meilt. Ka meie aias on kuldnoka puur juba tühi. Eile veel vilistas ta oma perega kurba lahkumisviisi. Täna on nad kadunud. Hääd teed, väikesed õuelaulikud!

E e s k u j u. Linnud lahkuvad meilt (3).

Ü l e s a n n e. Koostan suuliselt või kirjalikult lauseid, milles on kaks, kolm, neli ... sõna.

5. Vastan suuliselt või kirjalikult järgnevale küsimustele.

Õunu korjamas.

Mida kästi lastel teha, kui õunad olid juba küpsed? Mille võttis Leo ja mille najale ta selle

asetas? Kuhu ronis siis Ants? Mida raputas ta säääl? Mis kukkusid robinal alla? Kes oli kor-

viga all ja korjas mahakukunud õunu? Kuidas sai pisike Eevi teistele abiks olla?

6. Kirjutan iga sõna lõppu sulgudesse tähtede arvu sõnas.

Sügis.

Öö on pilkane pime. Vihmapiisk on jäme. Kuu piilub pilvede põuest. Maa on kurb ning tusane. Tuulgi veidi pahane. Vilistab ja vihistab.

E e s k u j u. Öö (2) on (2) pilkane (7) pime (4).

Küsimusi. 1. Mitmest tähest koosneb teise lause esimene sõna? 2. Mitmest tähest koosneb teise lause kolmas sõna? 3. Mitmest tähest koosneb kolmanda lause neljas sõna?

7. Koostan suuliselt või kirjalikult lauseid tuulest.

Mida tuul teeb.

Puhuma, uluma, vilistama, ümber viskama, raputama, lehvima, õõtsuma, keerutama, keerlema, kiskuma, murdma, painutama...

E e s k u j u. Tuul peksab laineid.

8. Koostan jutukese, vastates antud küsimustele.

Sügise tulek.

Missuguseiks muutuvad sügisel päevad? Missuguseiks muutuvad sügisel ööd? Missuguseks muutub ilm? Mis juhtub lilledega? Missuguseiks muutuvad lehed puudel? Mida teeb põllumees sügisel? Mida teevad lapsed sügisel? Mida muud nad teevad? Mida ootavad lapsed sügise järel?

3. Suur algustäht.

9. Tõmban suurele tähele kriipsu alla.

Ants ja Peeter.

Ants ja Peeter olid hääd sõbrad. Kord ütles Ants Peetrile: „Kuule, Peeter, anna mulle üks soome postmark, siis on mul neid kaks korda nii-palju kui sinul!” — „Ei, Ants,” vastas Peeter, „anna sina mulle üks soome postmark, siis on meil neid ühepalju!”

Mitu soome postmarki oli poistel?

E e s k u j u. Ants ja Peeter.

Küsimusi. 1. Missuguse algustähega algab tüki päälkiri? 2. Missuguse algustähega algab lause?

10. Tõmban suurele algustähele kriipsu, punktile aga kaks kriipsu alla.

Vanaema ja lapsuke.

Elas vanaemake oma lapselapsega. Lapselaps oli väike ja magas sageli. Vanaema küpsetas leiba, pesi pesu, õmbles ja hoolitses nii enda kui ka oma lapselapse eest. Vananes vanaemake.

Lapselapsest aga sirgus kena neiu. Vanaemakese jõud oli otsas. Ta magas sageli. Noor neiu küpsetas nüüd leiba, pesi pesu, õmbles ja hoolitses nii enda kui ka oma vanaema eest.

Küsimus. Missugune täht kirjutatakse punkti järel?

11. Koostan jutukese: Mida vanaema meile jutustas.

12. Koostan jutukese: Kui ma veel päris väike olin. Jutukeses püüan tarvitada antud sõnu.

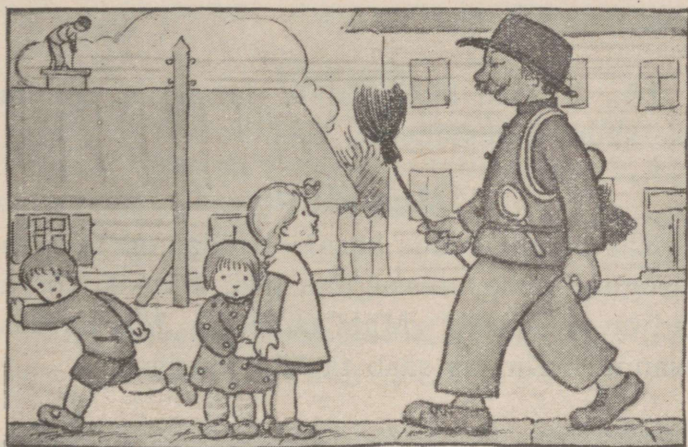
Kui ma veel päris väike olin.

Magama, emale vastu naeratama, pudelist lutiga jooma, suurt varvast suhu pistma, käekesi vahtima, näppudega mängima, pääd pöörma, põrandal ronima, tugitooli najal püsti tõusma, sageli kukkuma, lõngakeraga mängima, paberikorvi tüh-

jendama, ajalehti katki rebima, kõnelema õp-
pima...

Eeskuj. Kui ma tilluke olin, magasin
peaaegu alati.

13. Koostan jutukese: Kui meil käis
korstnapühkija. Suurele algustähele tõm-
ban kriipsu alla.

14. Tõmban punktile ühe kriipsu, aga punkti
järel suurele algustähele kaks kriipsu alla.

Miisu sai piima.

Miisu tahtis piima. Ta jooksis karja-aeda.
Sääl lüpsis vana Liina lehmi. Miisu istus Liina
kõrvale. Ta pööris pää viltu ja näugus haledasti.
Siin oli lohukesega kivi. Liina kallask sellese
piima. Miisu lakkus mõnuga.

15. Tõmban sõnadele, mis algavad suure algustähega lause keskel, kaks kriipsu alla.

Kiisukesel hakkas häbi.

Kass püüdis leevikese kinni ja hakkas teda murdma. Seda nägi Ainoke. „Lase ruttu lahti leevike!” hüüdis Ainoke. Kassil hakkas häbi ja ta laskis leevikese lahti. Linnuke lendas siis suure kuuse otsa ja vaatas säält tänulikult Ainokesele.

16. Vastan küsimustele ja algan iga uue lause suure algustähega.

Meie Kiisu.

Kas on sul kodus kass? Kuidas on ta nimi? Missugune keha, missugune pää, silmad, kõrvad, jalad on su kassil? Mida ta sööb? Mis on kassi ülesanne? Kuidas saab ta läbi Muriga?

17. Loen jutukese läbi ja kirjutan sobiva päälkirja. Päälkirja kirjutan rea keskele.

Magasin sooja ahju juures. Keskööl hakkas keegi krõbistama ja äratas mu. Hõõrusin silmi käpaga ja ootasin häirijat. Kuid häirija ei näidanud end. Tegin väikese jalutuskäigu mööda tuba ja läksin uuesti magama sooja ahju juurde.

18. Kirjutan jutukese vihikusse. Lause lõppu panen punkti, aga punkti järele õige algustähe.

Lihakont.

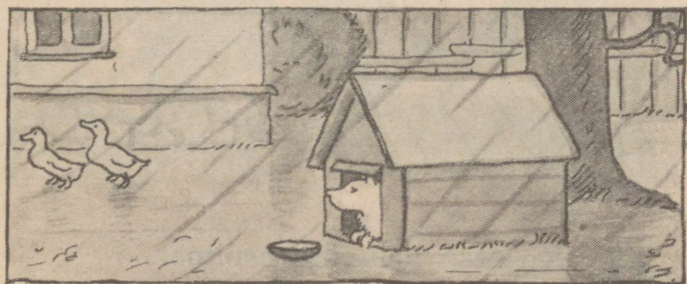
(K, k)aks koera, Pondu ja Taksi, leidsid kondi (M, m)õlemad tahtsid saada konti endale (n, N)ad tülitsesid kaua ja hakkasid viimaks purelema (s, S)eni aga tuli kolmas koerake Tuksi ja viis kondi ära

19. Algan iga lause (missuguse?) tähega. Lause lõppu panen (missuguse kirjavahemärgi?).

Hobune.

(H, h)obune on tark ning ilus loom (O, o)ma peremeest hoiab ta väga ja on talle truu (k, K)ii-
resti traavib ta suvel vedruvankri, talvel aga kerge saani ees

20. Koostan jutukese: Kuidas ma hoo-
litsen oma koera eest.

21. Tõmban sõnadele, mis algavad suure al-
gustähega lause keskel, kriipsu alla.

Villu sõbrad.

Villul on hobune. Selle nimi on Miira. Miiral on pikk saba ja lakk. Ta jookseb väledasti. Villu ratsutab temal iga päev. Villul on ka koer. Selle nimi on Nopi. Nopi jookseb Miira kõrval. Villul on väga lõbus oma sõprade seltsis.

22. Koostan jutukese: Meie mängud.

Küsimusi. 1. Missuguse algustähega algab tüki päälkiri? 2. Missuguse algustähega algab lause? 3. Missuguse algustähega kirjutatakse poeglaste, tütarlaste, perekondade, koerte, kasside, lehnade nimed?

23. Kirjutan neli-viis eesnime.

Eeskuj. Eesnimed on: Arno, Aino, Helga, Laine, Leo.

24. Kirjutan neli-viis perekonnanime.

E e s k u j u. Perekonnanimed on: Rajamaa, Kuslapuu, ...

25. Kirjutan koerte nimesid.

E e s k u j u. Koerte nimed on: Reks, ...

26. Kirjutan hobuste nimesid.

E e s k u j u. Hobuste nimed on: Kõrb, ...

27. Kirjutan lehmade nimesid.

E e s k u j u. Lehmade nimed on: Lehik, ...

28. Kirjutan kassipojukeste nimesid.

E e s k u j u. Kassipojukeste nimed on: Minsi, Tiitsu, ...

4. Pikk ja lühike häälik.

29. Tõmban jämendatult trükitud tähtedele kriipsu alla.

Lindude soovid.

Kord kogunesid linnud Looja ümber. Nad polnud rahul oma ülikondadega. Hani tahtis rohelisi jalgu. Part soovis punast pääd. Lõoke oleks olnud meelsasti punane või kollane. Ainult ööbik oli rahul oma halli kuuega. See pani Looja imestama. Tasuks sai ööbik kau-neima lauluhääle.

Häälendan täie häälega: **a, e, i, o, u,**
ô, ä, ö, ü.

Pea meeles! Antud häälikud on
täishäälikud.

30. Häälendan antud sõnu. Ka koostan suuliselt lauseid, milles esinevad antud sõnad.

Lühike täishäälik.

sabas
veretab
tibu
tore
kuri
sõrmed
jäme
lödi
püha

Pikk täishäälik.

saabas
veeretab
tiibu
toore
kuuri
ninasõõrmed
jäame
löödi
püüdma

31. Tõmban lühikestele, see-on ühekordse-tele täishäälikutele kriipsu alla.

Tuvike ja mesilane.

Keegi vallatu poiss pildus puu otsas istuvat tuvikest kividega. Seda nägi mesilane ja nõelas poissi. Poiss hakkas valjusti nutma ja jooksis tupp. Teisel päeval nägi tuvike sama mesilast vees siplevat. Tuvike noppis lehe, viskas selle vette ja aitas selle abil mesilase kuivale maale.

32. Tõmban sõnule, mis algavad täishääli- kuga, kriipsu alla.

Rebase surm.

Rebane sörkis talu poole. Ta tahtis saada midagi toidupoolist. Talu juurde jõudes nägi ta aida taga üksikut kana. Kana astus hoovi poole,

rebane hiilis järele. Juba seadis ta end hüppevalmis. Aga äkki kõlas pauk, ja reinuvader sirutas jalad taeva poole.

Rebase nahast tegi peremees naisele ilusa kasukakrae.

33. Tõmban sõnule, mis lõpevad täishäälikuga, kriipsu alla.

Orav.

Kõrge kuuse ladvas istub väike orav. Ta tihe saba on püsti. Ta tumedad silmad uurivad kuivanud käbi. Siis haarab ta selle väikeste käppadega ja hakkab seda närima. Pikaks talveks kogub ta endale suure tagavara käbisid. Kõva pakasega otsib ta varju oma väikesest soojast pesast.

34. Tõmban sõnule, milles ainult üks täishäälik, kriipsu alla.

Hunt ja kits.

Kõrgel kaljul seisis kits. Teda nägi hunt, kes oleks meelsasti söönud kitseliha. Ta hüüdis kitsele: „Tule ometi alla, siin on palju rammusam rohi!” Kits vastas: „Elu on mulle armsam rammusast rohust.”

35. Ära kirjutamisel tõmban kahele ühesugusele ning kõrvuseisvale täishäälikule (pikale täishäälikule) kriipsu alla.

Jänes ja konn.

Kord oli jänes õige kurb. Ükski loom ei kartnud teda. Koer kimbutas teda alati. Seepärast otsustas ta uputada enda. Ta jooksis jõeale. Aga konn kartis jänest. See hüppas vette. Siis sai jänes õige rõõmsaks. Ta pööris tagasi metsa ja elab praegugi veel.

Märkus. Antud tükkis on trükitud jämendatult pikad täishäälikud.

36. Tõmban pikkadele, see-on kahekordsetele täishäälikutele kriipsu alla.

Varese ahnus.

Vares lokitas kuurikatusel. Ta vihastus, kui nägi koera käppade vahel maitsvat konti. Korraga jooksis kass üle õue. Koer jättis kondi ja jooksis kassile järele. Seda aega kasustas vares. Ta näppas kondi ja neelas selle alla. Kont oli aga suur ja lämmatas varese.

Ü l e s a n n e. Kirjutan lugemikust või harjutustikust sõnu, milles on pikad täishäälikud: **aa, ee, ii, oo, uu, ôô, ää, öö, üü.**

E e s k u j u. Taat, look, seep, ...

37. Tõmban jämendatult trükitud tähtedele kriipsu alla.

Kuldnokk ja pudel.

Janune kuldnokk leidis põllult pudeli, mille põhjas oli natuke vett. Et pudeli kael

oli **pikk** ja **kuldnoka nokk lühike**, siis ei **saanud kuldnokk pudelist vett kätte**. Mis teha? **Kuid tark lind leidis varsti nõu**. Ta **korjas väikesi kivikesi ja pildus neid pudelisse**. Viimaks **tõusis vesi nii kõrgele**, et **kuldnokk võis oma janu kustutada**.

Häaldan teiste häälikute kaasas:

b — be, **d** — de, **g** — ge, **h** — ha, **j** — jot,
k — ka, **l** — el, **m** — em, **n** — en, **p** — pe,
r — er, **s** — es, **t** — te, **v** — ve.

Pean meeles! Antud häälikud on **kaashäälikud**.

38. Tõmban sõnule, mis algavad kaashäälikuga, kriipsu alla.

Hani ja kurg.

Hani ujus tiigil ja kaagutas valjusti: „Olen tõesti imelik lind: võin kõndida kuival maal, ujuda vees ja lennata õhus. Pole teist nii osavat lindu!”

Kurg kuulis hane hooplemist ja ütles: „Hani, hani! Oled va rumal hoopleja! Kas sa saad joosta nagu põder, ujuda nagu haug, lennata nagu kotkas? Parem mõista ühte ametit, aga hästi!”

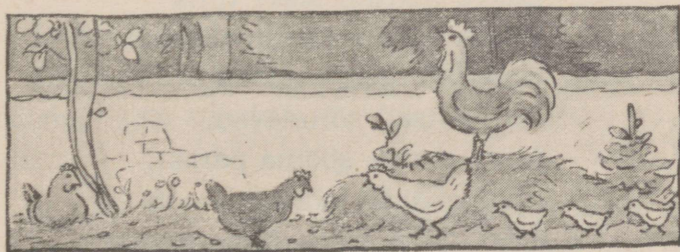
39. Tõmban sõnule, mis lõpevad kaashäälikuga, kriipsu alla.

Jänes ja rebane.

Väike jänes hüples aasal. Rebane nägi teda ja mõtles: „See on maitsev pala.” Ta astus ligi ja ütles: „Jänkuke, miks tantsid sa üksinda? Tule tantsi parem minuga! Sina oled neiu, mina olen peiu, vares viiuldab meile.”

„Jah, seda teeme,” ütles jänes ja ulatas rebasele käpa. Rebane aga hammustas jänese surnuks ja sõi ta ära.

40. Koostan jutukese: K u k k j a k a n a d. Ühtlasi tõmban täishäälikuile kriipsu alla.

41. Loen jutukese läbi ja leian sobiva päälkirja. Ärakirjutamisel tõmban kaashäälikutele kriipsu alla.

Olen mäekaevur. Kaevan maa alla käike. Seejuures ei tarvita ma labidat, vaid esimesi jalgu. Olen ka südi kütt. Pean jahti aasal, aias ja põllul. Mu jahisaagiks on ussikesed ja putukad. Olen ka tubli ehitusmeister. Ehitan oma maja alati ise. Mu maja koosneb aga ainult ühest

kambrikesest. Oma kambri teen mugavaks. Sammaldest, lehtedest ja rohust ehitan endale pehme aseme.

Küsimusi. 1. Missuguseid häälikuid hääldatakse täie häälega? 2. Missuguseid häälikuid hääldatakse teiste häälikute kaasas?

42. Ärakirjutamisel tõmban pikile täishäälikuile kriipsu alla.

Mardilaul.

Tere, tere, eidekene,
tere, tere, taadikene!
Laske mardid sisse tulla!
Mardi küüned külmetavad,
varba'ad valu tegevad,
sõrmeotsad sõitelevad.
Mart ei tule sööma pärast,
mart ei tule jooma pärast,
mart tuleb karja õnne pärast.

43. Koostan jutukese: Kui meil käisid mardisandid. Ühtlasi tõmban pikile täishäälikuile kriipsu alla.

5. Sõnade silbitamine.

44. Kirjutan tükist sõnu, milles on üks silp.

Märkus. Silbid on eraldatud üksteisest püstkriipsuga.

Esimene lumi.

1.

Lu|me|hel|beid lan|geb ü|lalt al|la.

Lap|sed kil|ka|vad õu|es. Hää on joos|ta ja üks|teist ta|ga a|ja|da.

2.

Väi|ke El|li as|tub ja vaa|tab sel|ja ta|ha. Ta ta|ga on pal|ju mus|ti loi|gu|ke|si. Need on El|li jäl|jed lu|mes.

3.

Ats püü|ab suu|ri lu|me|hel|beid. Saab|ki sära|va lu|me|hel|be pih|ku. Õn|ne|lik me|hi|ke rut|tab teis|tele las|tele lu|me|hel|vet näi|ta|ma.

4.

„Vaa|ta, Ju|ku, mis see on!” hüü|ab Ats. Me|hi|ke si|ru|tab väl|ja oma lah|tise peo|ke|se. Sää|l pole sära|vat lu|me|hel|vet.

5.

„Ku|hu on jää|nud mu i|lus lu|me|hel|be|ke?”
kü|sib Ats. Kõik nae|ra|vad sü|da|mest. Ats aga
püü|ab uu|si lu|me|hel|beid.

6.

„Tu|leks ome|ti kül|ma!” üt|leb Ar|no. „Siis
lä|he|me loi|gu|le kel|gu|ta|ma!” sõ|nab Ju|ku. „Ja
võ|ta|me väi|ke|se At|si li|gi,” tä|hen|dab Ar|no.

E e s k u j u. Üks silp on sõnades: hää, on,
ja, ta, need, ...

Pean meeles! 1. Kui sõnas on üks silp, siis
liigub suu sõna hääldamisel ainult üks kord. 2. Kui
sõnas on kaks silpi, siis liigub suu sõna hääldami-
sel kaks korda.

Märkus. Pikka, see-on kahekordset täishäälikut ei
poolitata.

45. Ära kirjutamisel märgin silpide arvu sõ-
nades.

Kurb juhtumus.

1.

Külm öö oli lao|ta|nud jär|ve|le õ|hu|ke|se jää-
kor|ra. See ah|vat|les Vel|lot ui|su|ta|ma. Jää näis
Vello|le päris tu|ge|va|na. Pää|legi ka|vat|ses ta
ui|su|ta|da ai|nult ran|nal. Aga ui|sud li|bi|se|sid
nii to|re|das|ti. Ja pea jõu|dis Vello ee|ma|le ran-
nast. Ta ei pan|nud tä|he|le|gi jää pra|gu|nemist.
Vello mär|kas hä|da|oh|tu alles jää mur|du|des.
Kuid siis ta va|jus sü|ga|vus|se.

Mus|ti saa|tis Vel|lot ta .hä|da|oht|likul tee-
kon|nal. Ta rut|tas jää|mul|gule. Kuid ta ei suut-
nud Vel|lot ai|da|ta. Ha|le|das|ti ulu|des ta kuu-
lu|tas kur|ba juh|tu|must. Ja al|les hil|ja öö|si lei|ti
Vel|lo laip.

E e s k u j u. Külm (1) öö (1) oli (2) laota-
nud (3) järvele (3) õhukese (4) jääkorra (3).

46. Hääl|dan sõnu ja panen tähele, mitu
korda liigub suu iga sõna hääl|damisel.

Uisutamas.

Väl|jas talv ja to|re jää,
ui|su|ta|da üli|hää!
Ra|tas|kaar|ri: en|ne nii,
ja siis jäl|le tei|si|ti.

Uih! ja aih! küll see on mõ|nu,
kir|jel|du|seks po|le sõ|nu.
Ai|nult üks veel: ä|ra ku|ku,
mui|du lõ|bu ot|sas, Ju|ku!

Pean meeles! Kui sõna hääl|damisel suu
liigub ainult üks kord, siis on sõnas üks silp. Lii-
gub aga suu sõna hääl|damisel kaks korda, siis on
sõnas kaks silpi.

47. Kirjutan tükist sõnu, milles on üks silp.

Eit ja taat ehtasid maja.

Elasid kord eit ja taat. Nad hakkasid maja ehitama. Aga tööd tehes nad läksid riidu. Siis nad tegid tупpa vaheseina ja jagasid toa kaheks. Taat tegi oma poolele korstna. Eit tegi ka. Taat tegi akna. Eit ka. Taat tegi ukse. Eit ka. Taat tegi trepi. Eit ka. Taat pani trepi ette hagu. Eit pani ka.

Eit läks jäämulgule vett tooma. Jää oli nõrk: eit kukkus vette, kuid tõusis jälle üles. Eit läks veidi edasi, kukkus jälle ja tõusis üles. Läks veidi edasi — kukkus jõesse, tõusis jälle, kukkus ja tõusis jälle ja pääses siis rannakivile, veeanum käes.

Taat läks eite otsima. Ta sammus piki randa. Kui taat jõudis kivini, millel eit istus, kallas eit kõik vee taadile kaela.

E e s k u j u. Ühesilbilisi sõnu: eit, ja, taat, kord, nad, tööd, ...

48. Kirjutan tükist sõnu, milles on kaks silpi.

Varblane ja hobune.

Oli talv. Tuul vingus ja tuiskas lund. Oli nii külm, nii külm. Väikesed linnukesed külmetasid. Neil polnud toitugi. Aga soojas tallis seis Polle — hobune. Tal oli heinu ja kaeru nii

palju, kui süda soovis. Vaene Polle oli väsinud. Kogu päeva ta oli vedanud raskeid koormaid tormis. Nüüd oli ta aga pääsenud sooja talli ja võis süüa maitsvat toitu.

Nii seistes kuulis Polle äkki haledat, tasast häält: „Virr-virr!” — „Kes võiks olla see tulija?” arutas hobune. „Svirr-svirr!” kuuldus taas. Ja siis lendas väike varblane hobuse kaeranõu äärelle istuma. „Svirr-svirr! Olen nii näljane! Anna mulle väike terake!” ütles varblane. Polle vaatas varblast kaastundlikkude, sõbralikkude silmadega ja ütles: „Söö, armas sõber, söö nii palju, kui jaksad!” Väike varblane oli väga rõõmus ja sõi nii palju, kui suutis. Siis ütles ta: „Svirr-svirr! tänan, tänan!” ja lendas minema. Kogu talve käis varblane hobuse juures söömas. „Virr-virr!” tervitas ta alati tulles ja hobune vastas: „Söö, söö, mu väike sõber! Siin on küllalt meile mõlemaile!”

E e s k u j u. Kahesilbilisi sõnu: oli, vingus, tuiskas, ...

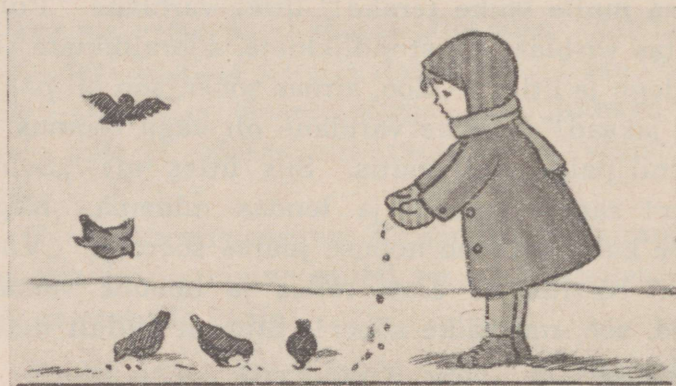
49. Koostan jutukese, vastates alljärgnevale küsimustele. Ühtlasi tõmban kolmesilbilistele sõnadele kriipsu alla.

Linnukesi toitmas.

Keda nägi Virve oksal istuvat ja haledasti siutsuvat? Kellel hakkas linnukesest hale? Kust

läks tüdrukuke tooma teri? Mis tegi Virve tera-
dega? Kes lendasid nüüd vurinal raasuke si nok-
kima? Mida tegid linnud, kui olid küllaldaselt
söönud?

50. Koostan jutukese: Kuidas hoolit-
sen ma lindude eest. Tõmban jutukeses
ühesilbilistele sõnadele ühe kriipsu, kahesilbilis-
tele sõnadele aga kaks kriipsu alla.

51. Kirjutan järgneva tüki nii, nagu oleksin
mina toitnud linnuke si. Ühtlasi tõmban kolme-
silbilistele sõnadele kriipsu alla.

Linnud talvel.

Väljas oli külm ilm. Varblane sirtsus mure-
liselt. Tal oli nälg. Virve viis varblasele leiva-
raasuke si. Aga see oli arg ja lendas katusele.
Kui Virve oli eemaldunud, julges varblane tulla
raasuke si nokkima.

52. Koostan jutukese: Kui on külm. Tarvitan antud sõnu.

Kui on külm.

Käsi hõõruma, käsi taskusse panema, kätele puhuma, kätega kõrvu soojendama, jalgadega trampima, ahju ääres soojenduma, kraed üles tõmbama, ahju kütma...

53. Kirjutan tüki vihikusse ja tõmban enamasilbilistele sõnadele kriipsu alla.

Jõulud.

Oli jõululaupäev. Mina aitasin ema koristada tube. Isa tõi kuuse tupp. Siis hakkasime ehtima jõulupuud. Seadsime otsa küünlaid, ehtesju, kompvekke ja piparkooke. Õhtul süütasime küünlad. Oli lõbus jõulupuu all laulda ja mängida.

Märkus. On sõnas neli või enam silpi, siis on sõna enamasilbiline.

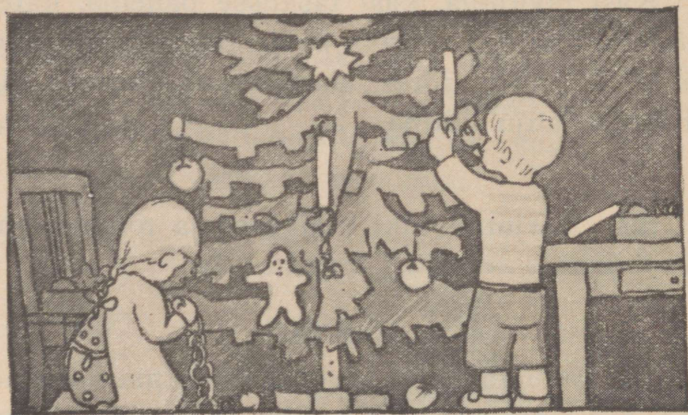
E e s k u j u. Enamasilbilisi sõnu: jõululaupäev, ...

54. Koostan jutukese: Mis jõulu ajal oli. Jutukeses püüan tarvitada ka antud sõnu.

Mis jõulu ajal oli.

Särama, rippuma, laulma, lamama, seisma, kaunistama, riputama, rippuma, süütama, põlema,

tilkuma, hõiskama, rõõmustuma, plaksutama, särama, lõhnama, naerma, avama, küsima, näitama, mängima, jutustama, katsuma, sööma, tänama, kustutama.

E e s k u j u. Kүүnlad särasid. Õunad rippusid jõulupuu küljes. Meie laulsime jõululaule.

55. Kirjutan laulust enamasilbilisi sõnu.

Läbi sahiseva lume.

Läbi sahiseva lume sõidab saanike;
aisakell lööb: tilla-talla! üliarmsasti.

Kena jõuluehte saanud metsas iga puu.
Seda ilu vaatab kõrgelt mõnus jõulukuu.

Sõida ruttu, saanikene, koju kirikust,
läbi luha, üle kingu, mööda männikust.

Kodus pannil jõuluvorstid särisevad ju,
kodus oot'vad kingitused, ootab jõulupuu.

J. Janson.

56. Lahutan sõnad silpideks püstkriipsuga. Pean meeles, kui suu liigub sõna hääldamisel üks kord, siis sõna ei lahutata.

Olime kurvad.

Mu väike õde külmetus väljas. Ta sai kõva köha. Õhtupoolikul tõusis palavik. Olime väga kurvad. Kutsuti arst. Viimane lohutas meid kõiki. Rõõmustusime väga. Järgmisel hommikul naeratas mu õeke. Ta pidi siiski kolmeks päevaks tuppa jääma.

E e s k u j u. Mu väi|ke õ|de kül|me|tus väl|jas.

57. Tõmban ühetähelisele silbile kriipsu alla.

Liumäel.

E|la|sid kaks last. Las|te ni|med o|lid Ants ja Lii|si. Il|mad o|lid kül|mad. E|ma ei lu|ba|nud lap|si väl|ja. Vars|ti läk|sid il|mad soo|je|maks. Nüüd vôi|sid lap|sed min|na väl|ja ja ka liu|mäe|le. E|si|me|ne sõit o|li vä|ga lõ|bus. Nüüd järg|nes sõit sõi|du|le.

Märkus. Ühetäheline silp on trükitud jämendatult.

58. Kirjutun 44. harjutusest sõnu, milles on ühetäheline silp.

E e s k u j u. Alljärgnevais sõnus on ühetäheline silp: ü|lalt, a|ja|da, ...

6. K, p, t sõna algusel.

59. Tõmban sõnadele, mis algavad **k, p, t**-ga, kriipsu alla.

Neli venda.

On neli venda. Kordamisi nad tulevad meie juurde. Igäiks neist toob tulles kaasa palju hääd. Esimene sulatab lume mailt. Teine toob rohelised aasad ja kaunid lilled nurmedele. Kolmas küpsetab õunad ja pohlamarjad. Neljas katatab maa valge vaibaga.

Kas tunned neid vendi?

60. Kirjutan tükist sõnu, mis algavad **k, p, t**-ga.

Talvepäev.

Ilm on täna pehme. Lumi on sula. Poisid peavad lumesõda. Nad pilluvad lumekuulidega üksteist. Nüüd sattus Arnole näkku. Kõik naeravad. Arno isegi naerab. Mängus ei maksa vihastuda!

Nüüd lõpetatakse. Otsitakse kelgud. Liulaskmine on lõbusam. Meiegi tuleme kaasa. Tulge aga! Kõik ruttavad mäele. Hei, kuidas lenda-

vad kelgud! Rõõmsaid hüüatusi kuuldub vahet pidamata.

Aeg läheb nobedasti. Talvepäev on lühike. Varsti hakkab hämarduma. Väikesed poisid ongi juba väsinud. Kõige parem on minna koju. Sääl oodataksegi neid juba.

E e s k u j u. **K**-tähega algavaid sõnu: kõik, kelgud, ...

P-tähega algavaid sõnu: pehme, ...

61. Kirjutan laulust sõnu, mis algavad **k**, **p**, **t**-ga.

Lumemees.

„Õues teeme lumemeest!”
hüüdsid poisid, „hoidke eest!
Kindad kätte, mütsid pähe,
ega muud meil tarvis lähe.
Tarvis ruttu teha tööd,
et on valmis enne ööd!”

Hoolas töö siis algas õues,
nii et süda peksis põues.
Ja siis varsti ukse ees
valmis oli lumemees.
Sütest nõöbid, silmad, suu,
ninaks sea sääreлуу.
Vana kauss ka pähe pandi,
aiateivas kätte anti.

„Lumemees, nüüd seisa sa,
pea vahti hoolega!”

A. Peerna.

62. Koostan jutukese: L u m e m e m m.
Ühtlasi tõmban kõigile sõnule, mis algavad **k, p, t**-ga, kriipsu alla.

Lumememm.

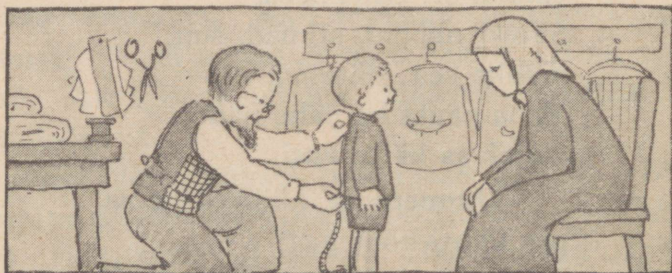
Mis päev see oli? Kellega valmistasin lumememme? Kuidas tegin seda? Missugune ta sai? Mis juhtus lumememmega hiljem?

63. Tõmban **g, b, d**-tähele kriipsu alla.

Vedruka hiir.

Sain sünnipäeva kingituseks vedruka hiire. Keerasin vedru üles ja lasksin käest lahti. Kohe hakkas hiir mööda tuba jooksuma. Seda nägi meie kass Tiisu. Kohe ajas ta karvad turri ja nagu nool oli ta hiirekese kallal. Varsti läks aga Tiisu turtsudes nurka. Ta oli aru saanud, et hiireke oli plekist. Naersime kõik, mina aga kõige enam.

64. Koostan jutukese: Sain sünnipäeval uue kuue (kleidi). Ühtlasi tõmban **g, b, d**-le kriipsu alla.

65. Koostan jutukese: Kui me valmis-
tasime Vabariigi sünnipäevaks li-
pukesi.

66. Tõmban **g**, **b**, **d**-le kriipsu alla.

Miks armastatakse kuldnokka.

Inimesed armastavad kuldnokka, sest ta on kevadekuulutaja. Tema ilmumine kuulutab ilu-
saima aastaaja algust. Eriti rõõmustab inimesi
ta lõbus iseloom. Vaevalt pärale jõudnud, istub
ta kõrgele oksale ja hakkab laulma. Sageli aimab
ta järele ka teiste lindude laulu.

67. Tõmban **k**-le kriipsu, aga **g**-le kaks
kriipsu alla.

Lillekesed ärkavad.

Kevadetuul paitas lillekesi ja hüüdis: „Är-
gake, lillekesed!” Lillekesed tõstsid oma pääd ja
küsisid: „Kas kevad juba tulnud?” — „Jah, ke-
vad on tulnud ja sooja päikese kaasa toonud,”
ütles kevadetuul. Siis lillekesed vaatasid aralt
ringi. Maa oli juba paljas ja mõnel künkal hal-
jendas õrn rohi. Päike aga naeratas pilvede va-
helt nii lahkesti. Nüüd mõistsid lillekesed, et
neilgi oli paras aeg rõõmustada inimesi oma ma-
gusa lõhnaga.

Küsimusi. 1. Missugusel kohal kirjutatakse täht
k? 2. Missugusel kohal kirjutatakse täht **g**? 3. Sõna (kus
kohal?) ei kirjutata **g**-d?

68. Tõmban **p**-le kriipsu, aga **b**-le kaks kriipsu alla.

Linnupesa.

Akna taga sireleis oli linnupesa. Juba vara tuli linnuke sinna. Ta laulis lõbusaid viise. Pea tuli veel teine samasugune tibatilluke linnuke. Tal oli punane rind. Nüüd laulsid linnukesed mõlemad.

Küsimusi. 1. Missugusel kohal kirjutatakse täht **p**? 2. Missugusel kohal kirjutatakse täht **b**? 3. Sõna (kus kohal?) ei kirjutata **b**-d?

69. Tõmban **t**-le kriipsu, aga **d**-le kaks kriipsu alla.

Linnupaar.

Linnukesed ehtasid endile **pehme pesa**. Varsti oli pesas kolm ilusat muna. Tilluke linnuema istus pesas ja haudus. Linnuisa aga vilistas lauluviisi ja tõi emale pessa toitu.

70. Koostan jutukese: **Kui me värvisime mune.** Ühtlasi tõmban **b, d, g**-le kriipsu alla.

Küsimusi. 1. Missugusel kohal kirjutatakse täht **t**? 2. Missugusel kohal kirjutatakse täht **d**? 3. Sõna (kus kohal?) ei kirjutata **d**-d?

71. Kirjutan jutu vihikusse. Tõmban mitmest sõnast koostatud sõnadele (liitsõnadele) kriipsu alla.

Tänulik Kusti.

Oli esimese lihavõttepüha hommik. Väike Kusti magas voodis ja nägi und ilusast lihavõtteööst. Äkki ärkas ta tasase kobina pääle. Avas silmad ja nägi, kuidas väike jänese^poeg tuli avatud aknast sisse ja pani ilusa munakorvi kirjude munadega lauale. Kusti hüppas voodist ja jooksis akna juurde. Jänese^poeg sõi aias rahulikult kapsaid. Kustit märgates tahtis ta minema lip-sata. Kusti aga hüüdis: „Ära kardada, väike nänu-^poeg, küll mina hoolitsen, et püünised aiamulku-dest kaovad! Ela hästi!” Jäneseke aga lippas tänulikul meelel minema. Ja Kusti pidas oma sõna.

72. Tõmban liitsõnadele kriipsu alla.

Õunapuu.

Otto istutas toa taha õunapuukese. Selle eest hoolitses ta väga: kastis seda põuapäevil ja puhastas puukese ümbruse umbrohust. Muidugi on Otto rõõm suur, kui juba sügisel annab puuke paar ilusat õuna.

73. Kirjutan lugemikust või harjutustikust liitsõnu.

E e s k u j u.

Liitsõnu.

Peremees, põllutöö, . . .

Ex bibl. univ. Tart.

7. Kirjavahemärke.

74. Loen jutukese ja annan igale kirjavahe-
märgile nime.

Puu ja kuldnokk.

Kuldnokk: Tere, armas puu!

Puu: Tere, tere, kuldnokk! Sa oled juba
siin?

Kuldnokk: Tundsin kojuigatsust ja asu-
sin varakult teele.

Puu: See oli sinust kena, et minu üles ot-
sisid.

Kuldnokk: Kas tohin asuda elama sinu
juurde?

Puu: Võid küll, kui korralikult üüri maksad.

Kuldnokk: Raha mul küll ei ole, aga
tahan korjata kahjulikke putukaid su okstelt.

Puu: Selle eest olen sulle väga tänulik.

Kirjavahemärgid.

- . punkt,
- , koma,
- ; punktkoma,
- : kaksikpunkt,
- ? küsimärk,
- ! hüüumärk,
- „ ” jutumärgid,
- mõttekriips,
- ... mõttepunktid,
- () sulud,
- ' ülakoma,
- sidekriips,
- § paragrahv.

75. Annan kirjavahemärkidele nimed.

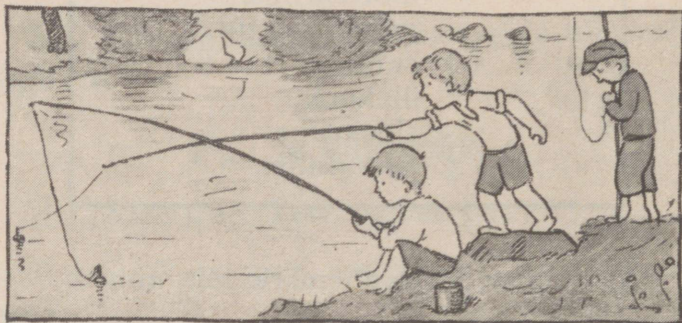
Lõputu jutuke.

„Too vett!” — „Millega?” — „Pangega!” — „Pangel mulk põhjas!” — „Paika kinni!” — „Millega?” — „Õlgedega!” — „Õled pikad!” — „Lõika lühemaks!” — „Millega?” — „Noaga!” — „Nuga nüri!” — „Terita ära!” — „Millega?” — „Tahuga!” — „Tahk kuiv!” — „Too vett!” — „Millega?” — „Pangega!” — „Pangel mulk põhjas!”...

76. Vastan järgnevaile küsimusile. Enne kirjutamisele asumist loen vaikselt küsimused läbi.

Kalastamas.

Kes võtsid ilusal päeval nõuks minna kalastama? Kuhu sammusid nüüd Aadu, Peedu ja Ants? Mida otsisid poisid maa seest? Kuhu kinnitasid nad ussikesi? Kes tõmbas esimese kala? Miks ei saanud Ants ühtegi kala? Kes läksid õhtul tubli saagiga koju? Mida valmistas ema poiste püütud kaladest?

77. Tõmban punktile kriipsu, aga suurele tähele kaks kriipsu alla.

Õngitsema!

Päikesekiired vaatasid Laose talu aknast sisse. Laose Ats tõusis kiiresti voodist. Ta rietus ja tõmbas saapad jalga. Siis otsis ta õngeridva ja läks õngitsema. Ta hingas sügavasti värsket hommiku-õhku. Kui kalliskivi sätendas järv ta ees.

78. Tõmban komale kaks kriipsu alla.

Ülo kalastamas.

Ülo jooksis jõekaldale, õngeritv seljas. Ta istus kaldale ja viskas õnge vette. **Ootas, ootas**, kala ei hakanud õnge. Tüdinud pikast ootamisest, tõmbas Ülo õnge veest. Nüüd nägi ta, miks kala õnge ei hakanud. Ta oli õnge otsa jätnud vihmaussi panemata.

79. Tõmban punktile joone alla. Hüüümärgile aga tõmban kaks joont alla.

Pimesikku mängimas.

Mängime pimesikku! See on lõbus mäng. Kes hakkab pimesikuks? Hakaku Liisa! Võta kinni! Kus oled? Jookse peitu! Ju sain su kinni! Lõpetame selle mängu!

80. Tõmban punktile joone alla. Küsimärgile aga tõmban kaks joont alla.

Mõistatise loomade kohta.

Kes on toas erku lindu?

Kukk on toas erku lindu.

Kes on õues aidavahiks?

Koer on õues aidavahiks.

Kes on tee pääl timpa-tõmpa?

Hobune tee pääl timpa-tõmpa.

Kes on haaviku-emanda?

Jänes on haaviku-emanda.

Kes on kõrve karjapoissi?

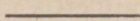
Karu on kõrve karjapoissi.

Kes on laane lambuline?

Hunt on laane lambuline.

Kes on nurme neitsike?

Rebane nurme neitsike.

Ü l e s a n n e. Mõista järgmised mõistatised!

1. Otsast kui ora, keskelt kui kera, takka lai kui labidas?
2. Lipitud, lapitud, läheb õue, näitab tuulele selga?
3. Jookseb ristimata, aga on kaks korda sündinud?
4. Edaspidi künnab, tagaspidi äestab?

8. Olevik ja minevik.

81. Kirjutan harjutuse ära ja tõmban jämen-
datult trükitud tähtedele kriipsu alla.

Olevik.	Minevik.
Ma jooksen.	Ma jooksin.
Sa jooksed.	Sa jooksid.
Ta jookseb.	Ta jooksis.
Me jookseme.	Me jooksime.
Te jooksete.	Te jooksite.
Nad jooksevad.	Nad jooksid.

Märkus. Sõna **jooksma** näitab tegevust. Tegevus võib olla olevikus (käesolevas ajas) ja minevikus.

82. Täiendan tegevust näitavad sõnad puu-
duvate lõppudega.

Olevik.

Ma õpi—, laula—, mängi—.
Sa õpi—, laula—, mängi—.
Ta õpi—, laula—, mängi—.
Me õpi—, laula—, mängi—.
Te õpi—, laula—, mängi—.
Nad õpi—, laula—, mängi—.

83. Täiendan tegevust näitavad sõnad puuduvate lõppudega.

Minevik.

Ma õppisi—, laulsi—, mängisi—.

Sa õppisi—, laulsi—, mängisi—.

Ta õppis, laulis, mängis.

Me õppisi—, laulsi—, mängisi—.

Te õppisi—, laulsi—, mängisi—.

Nad õppisi—, laulsi—, mängisi—.

84. Koostan lauseid: Meie koduloomadest. Olevikule tõmban kriipsu alla.

Meie koduloomadest.

Mida teeb hobune? — (jookseb, hirnub...)

Mida teeb lehm? — (sööb, mäletseb...)

Mida teeb lammas? — (määgib, jookseb...)

Mida teeb põrsas? — (songib, rõhib...)

Mida teeb koer? — (haugub, mängib...)

Mida teeb kass? — (näub, küünistab...)

Mida teeb kana? — (muneb, kaagutab...)

Mida teeb kukk? — (kireb, kutsub...)

85. Kirjutan tüki olevikus.

Linnud hädaohus.

Puus **oli** linnupesa. Linnupojad **magasid** selles. Linnuema **laulis** ligidal oksal. Kaval

kass **tuli** puu juurde. Alul ta **kuulatas** linnu laulu. Siis **hakkas** ta ronjma puusse. — Ka keegi poiss **juhtus** tulema sinna. Ta **môistis** kassi kavatsusi. Poiss **ajas** kassi minema. Nii **pääsesid** linnupojad.

E e s k u j u. Puus on linnupesa.

86. Kirjutan tüki olevikus.

Heinalistele sööki viimas.

Väike Peedu läks heinalistele sööki viima. Tee ääres kasvasid ilusad punased maasikad. Peedu pani korvi maha ja hakkas maasikaid nop-pima. Metsast tuli aga suur koer ja sõi söögi ära, ilma et Peeduke seda oleks märganud. Kui Peedu jõudis tagasi korvi juurde, oli see juba tühi.

E e s k u j u. Väike Peedu läheb heinalis-tele sööki viima.

87. Ära kirjutamisel tõmban minevikule kriipsu alla.

Uba, tungal ja õlg.

Kord kõndisid koos uba, tungal ja õlg. Neile tuli vastu jõgi. Et saada üle jõe, hakkas õlg pur-deks. Tungal astus õle turjale ning põletas õle läbi. Ja mõlemad kukkusid vette. Seda nähes uba naeris kaldal nii, et tal suu jäigi lahti. Sääl

ligidal oli rätsep. Ta tuli ja õmbles oa suu musta niidiga kinni. Seepärast on oal praegugi must suu.

88. Kirjutan tüki minevikus.

Rõõmsad suveseltsilised.

Meil on suvel palju rõõmsaid suveseltsilisi. Need on laululinnud. Nad on väikesed ning ilusad. Kogu suvi on neil lõbus. Nende laul on kaunis.

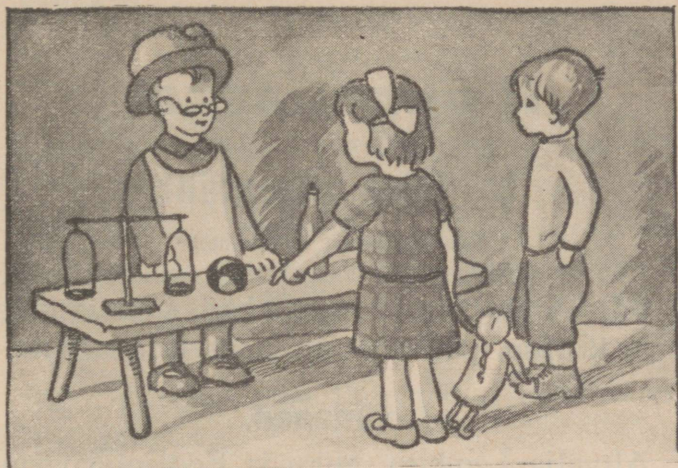
E e s k u j u. Meil oli suvel palju rõõmsaid suveseltsilisi.

89. Ärakirjutamisel tõmban olevikule kriipsu alla.

Suvel.

Suvi on kaunis. Päevad on pikad. Ööd on lühikesed ning valged. Päike paistab ja ilm soojeneb. Lilled õitsevad, marjad küpsevad ja puuviljad valmivad pea.

90. Koostan jutukese: K u i m e i e m ä n g i s i m e k a u p m e e s t. Ühtlasi tõmban minevikule kriipsu alla.

91. Ärakirjutamisel tõmban olevikule kriipsu alla.

Hommik.

Päike tõuseb hommikul. Ilm on siis imeilus. Linnud laulavad oksil. Inimesedki tõusevad voo-
dist. Algab töö. Rutatakse. On lõbus.

92. Kirjutan lugemikust meeldiva jutukese ja tõmban olevikule kriipsu alla.

93. Kirjutan lugemikust niisuguse jutukese või luuletise, milles esineb sagedasti minevik. Minevikule tõmban kriipsu alla.

II õppeaasta.

I. Suur algustäht.

(Kordamine ja jätkamine.)

94. Ärakirjutamisel tõmban suurele algustähele kriipsu, punktile aga kaks kriipsu alla.

Loomaaed.

Altvälja Lembitu, Miku ja Eedi olid vennad. Neil oli Valgjärve rannal suur loomaaed. Lembitul oli kaks puust hobust: Eku ja Tella. Miku olid lehmad Pühik, Mooni, Kirjak, Sirel, Mirt. Eedil oli põrsas Notsu, kukk Kukeleegu, kana Kokk-kokk ja kass Kati. Õed Ella ja Valve tõid karjusteks nukud Milvi, Silvi ja Pilvi. Nad seadsid aia korda. Muri tuli joostes. Ta ajas kõik segamini. Oi, sa paha Muri!

Üldnimi.	Pärisnimi.
poeglaps	Lembitu
tütarlaps	Ella
hobune	Eku
lehm	Lehik
põrsas	Possu
kukk	Kukeleegu
kass	Kati
koer	Muri

Märkus. Pärisnimed kirjutatakse **suure algustähega.**

Pärisnimed on pandud ka linnadele, tänavale, kihelkondadele, valdadele, küladele, taludele, jõgedele, meredele, mägedele.

Küsimusi. 1. Kus elab su onu (tädi)? 2. Kas oled kuulnud, mis on Peipsi? 3. Kas tead, kus on Munamägi?

95. Kirjutan tähestiku järjekorras oma klassi õpilaste nimed. Sõnade vahele panen koma, viimase sõna lõppu aga punkti.

96. Kirjutan oma lugemikust kohanimesid. Päälkirjaks —

Kohanimesid.

Akste küla, Varese talu...

97. Kirjutan poeglaste, tütarlaste, perekondade, hobuste, lehmade, koerte, kasside nimed. Sõnade vahele panen (missuguse kirjavahe-märgi?), viimase sõna lõppu aga punkti.

98. Vastates küsimustele koostan jutukese, milles on lause keskel suure algustähega sõnu, see-on pärisnimesid.

Mina ja kodurahvas.

Mis on su eesnimi? Mis on su perekonnanimi? Mis on su isa eesnimi? Mis on su ema nimi? Mitu õde ja venda on sul? Mis on kõige

vanema venna või õe eesnimi? Mis on kõige noorema nimi?

99. Panen tähele, kuidas kirjutatakse aadress kirjaümbrikule.

<p>Väga lugupeetav</p> <p>härna Ants Sôber</p> <p><u>Vôru</u></p> <p>Tartu tänav 7, korter 3</p>	<p>Post- mark</p>
---	-----------------------

100. Kirjutan oma onu või tädi aadressi.

Küsimus. Missuguse algustähega kirjutatakse eesnimed, perekonnanimed, linnade, külade, tänavate nimed?

101. Koostan jutukese: **Võidujooks.** Pärinimedele tõmban kriipsu alla.

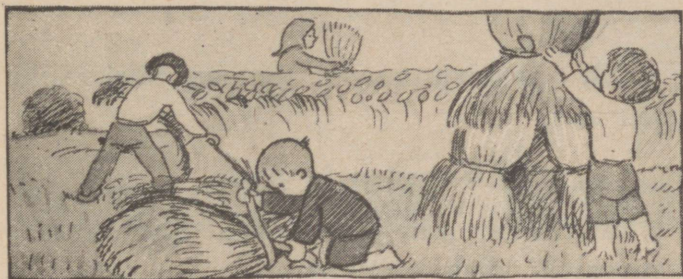
Võidujooks.

Naabrite lapsed on otsustanud joosta võidu. Arva, mis on nende kodude nimed? Kus jooksevad nad? Kes on esimene? Kes siis? Kes seisavad paigal? Kes võitis võistluse? Kes jäi viimaseks?

102. Vastan küsimustele ja algan iga uue lause (missuguse?) algustähega.

Rukkipõllul.

Missugune oli juba rukis? Mida asus siis kogu pere tegema? Kellel lubati ka kaasa tulla? Kuidas töötasid Paul ja Endel töötada? Mida

hakkas sulane tegema? Mis töö anti poistele? Kes olid alul saamatud? Kuidas edenes poiste töö hiljem? Keda lubas isa ka järgmisel aastal rukkilõikusele kaasa võtta?

2. Täis- ja kaashäälik.

(Kordamine ja jätkamine.)

103. Ärakirjutamisel tõmban täishäälikuile kriipsu alla.

Vanaisa ja Aino.

„Vanaisake, miks pääsukesed täna viserdavad nii kurvalt?” küsis väike Aino.

„Pääsukesed ütlevad meile jällenagemiseni,” seletas vanaisa.

„Vanaisake, miks pääsukesed lahkuvad meilt ja kes juhatab neile teed võõrale maale?” küsis Aino.

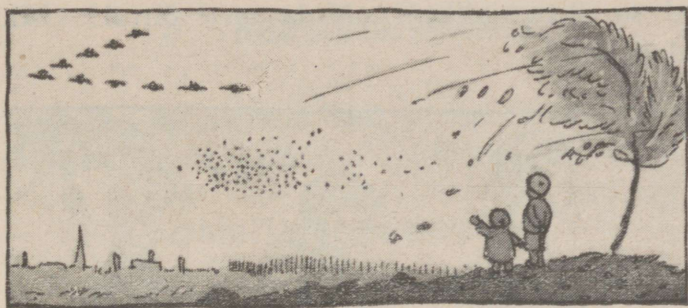
„Ainoke, see on Jumala lahke hää, mis sositab lindudele sügisel, et nad mingu. Jumala hää juhatab lindudele sinna ka teed,” kõneles vanaisa.

104. Vastan küsimustele ja tõmban kaashäälikuile kriipsu alla.

Lindude minek sügisel.

Mida teevad rändlinnud, kui saabub kõle sügis? Kes on kurvad lindude lahkumise üle? Üle

mille läheb lindude tee? Kuidas lendavad kured? Millised linnud lendavad reas? Millised parvedena? Kes tunnevad aga võõral maal kojuigatsust ja tulevad järgmisel kevadel tagasi? Miks on lapsed nüüd taas rõõmsad?

105. Ärakirjutamisel panen tühjadele kohtadele puuduvad sõnad. Pärast loen kirjutise läbi ja tõmban pikkadele täishäälikutele kriipsu alla.

Enne talve tulekut.

Enne talve tulekut lendavad — — —. Mesinik annab — — —. Aednik katab — — —. Talumees — — —. Õunad ja kartulid — — —. Inimesed ostavad — — —. Isa paneb — — —.

Märkus. Tühjad kohad on märgitud kolme kriipsuga (— — —).

106. Vastan antud küsimustele. Pärast loen kirjutise läbi ja tõmban lühikestele täishäälikutele kriipsu alla.

Koolilapse toiminguid.

Mida teed sa hommikul voodist tõustes?
Mida teed sa siis? Kuhu lähed pärast seda?
Mida teed sääl esiti? Kuhu lähed siis? Mida te-
hakse sääl? Mida õpite koolis tegema? Mida
teed sa õhtupoolikul? Mida teed õhtul? Mida
teed öösi?

107. Koostan jutukese: Mida korratu
Juku küsib.

Mida korratu Juku küsib.

Teine sukk, vasak king, mu kuub, mu müts,
uus taskurätt, mu õpperaamat, teritatud pliats,
võileib...

3. Kaksiktäishäälük.

108. Ärakirjutamisel panen tähele ja tõmban jämendatult trükitud tähtedele kriipsu alla.

Ometi puhas poisike!

Elaš kord **poisike**, kelle **käed** ja nägu olid sageli pesemata. Alati, **kui** ema **poisikest** pesta tahtis, punnis ta käte ja jalgadega vastu. Ühel **päeval** mängis ta ojakese kaldal. Räpast **poisiklutti** nähes, napsas ojake ta kinni ja hüüdis: „Nüüd oled sa mul **käes**! Pesen su ometi puhtaks!” **Poisike** ei suutnud põgeneda ja oja pesi ta hästi puhtaks.

Kui **poisike** tuppa astus, oli ema üllatus suur. Veel suuremaks muutus ema üllatus, **kui** **poisike** hommikuti end ise pesema hakkas.

Pean meeles! Sõnades „**käed**”, „**kui**”, „**lau!**” jne. häälendan täishäälükuid ühe hingamistõukega.

109. Kirjutan harjutustikust või lugemikust sõnu, milles on kaksiktäishäälükuid.

Kaksiktäishäälikud on:

1. ai, ei, oi, ui, õi, äi, öi, üi;
2. au, iu, ou, õu, äu;
3. ae, oe, õe;
4. eo, õo;
5. ea.

Pea meeles! Täishäälikühendid (ai, ei, oi...) on **kaksiktäishäälikud**. Kaksiktäishäälikuid hääldan ühe hingamistõukega. Sõnade poolitamisel kaksiktäishäälikuid ei lahutata.

110. Koostan jutukese: Milleks vett tarvitatakse. Ühtlasi tõmban kaksiktäishäälikuile kriipsu alla.

Milleks vett tarvitatakse.

Janu kustutama, suppi keetma, kohvi valmistama, aknaid puhastama, lilli kastma, tänavaid pritsima, pori uhtma...

111. Tõmban kaksiktäishäälikuile kriipsu alla.

Mängimas.

Kodus on mul mänguseltsiline. Ta ei käi veel koolis. Põllu taga ojas on meil veski. Selle tegin mina. Veski käis kõvasti. Aga siis kuivas

oja. Seejärel mängisime teises kohas. Meil oli säääl talu. Kivid olid lehmadeks. Käbid tõin lambaiks.

112. Koostan lookese: Vanaema jutuke. Kaksikäishäälikuile tõmban kriipsu alla.

Vanaema jutuke.

Marguse talu vanaema on kutsunud talu lapsed enda juurde. Mida arvad vanaema nüüd tegevat? Mida võiks ta jutustada? Mõttele nüüd, mida vanaema pajatab ja mis lapsed talle vastavad!

113. Kirjutan tükist sõnu, milles on kaksikäishäälid. Kaksikäishäälikuile tõmban kriipsu alla.

Suuga teeb suure linna, aga käega ei kärbse pesagi.

1.

Miku ja Valdi tahtsid endile maju ehitada. „Kas tead?” sõnas Valdi, „ma teen endale suure, suure maja. Igasse tuppa panen laua ja toolid. Siis teen savist ahju ja hakkan seda laastudega kütma. Teen majale tara ümber ja tara sisse värava. Õue kaevan kaevu. Aga kahju, et mul hobust ei ole. Nii hää oleks see õue panna!”

2.

Miku kuulas, kuidas teine oma plaane pikalt ja laialt arutas, voolis kepikesi ja ehtas neist endale majakese. Mikul oli majake valmis. Valdi lobises aga pääle, rääkis juba veski ehitamisest, aga polnud endal veel valmis midagi.

Ülesanne. Kirjutada lugemikust meeldiv katkend (koht) ja tõmmata kaksiktäishäälikuile kriips alla!

Küsimusi. 1. Mitme hingamistõukega hääldatakse kaksiktäishäälikuid? 2. Mida ei lahutata sõnade poolitamisel?

4. Sõnade silbitamine ja poolitamine.

(Kordamine ja jätkamine.)

114. Kirjutan tüki vihikusse ja tõmban ühesilbilistele sõnadele kriipsu alla.

Linda äpardus.

Väike Lin|da oli suur mai|as|mokk. Kord se|sis ta|ga|toas rii|ul|il pott mee|ga. I|sa-e|ma olid ko|dunt ä|ra, ke|da|gi pol|nud toas, mis siis muud kui väike mai|as|mokk a|sus mee|po|ti kal|la|le. Ta ro|nis pin|gile, pin|gilt kas|ti|le ja tah|tis mee|po|ti rii|ul|ilt ma|ha võt|ta. Kuid, oh ä|par|dust! Ras|ke pott kuk|kus ü|hes Lin|da|ga põ|ran|da|le. Nüüd oli a|si halb: rii|ded määr|di|nud, pää va|lu|tas, ja kui veel i|sa-e|ma ko|ju tu|le|vad ja näe|vad, mis siis!

E e s k u j u. Väike Linda oli suur maias-mokk.

Märkus. Ühesilbilisi sõnu ei poolitata.

115. Ära kirjutamisel märgin silpide arvu sõnades.

Lapse armastus.

Ühes pere|kon|nas oli kaks last. E|ma ar|mas|tas lap|si vä|ga. Ka lap|sed olid o|ma e|ma vas|tu hääd. Kord üt|les noo|rem vend: „Ar|mas e|ma, sa ei saa mind nii ar|mas|ta|da kui mi|na sind.” — „Sa mõt|led vä|ga pa|has|ti,” tä|hen|das see|pää|le e|ma. „A|ga, e|ma,” se|le|tas poeg, „sul on ju kaks poe|ga, a|ga mi|nul üks ai|nu|ke e|ma.”

E e s k u j u. Ühes (2) perekonnas (4) ...

116. Hääl|dan antud sõnu ja panen tähele, mitu korda liigub suu sõna hääl|damisel:

isa (suu liigub kaks korda),

ema (suu liigub „ korda),

onu (suu liigub „ korda),

tädi (suu liigub „ korda).

Pea|n mee|les! Antud sõnad on **kahe|sil|bil|ised.**

117. Kirjutan järgnevast tükist ainult kahe|sil|bil|isi sõnu. Pää|l|kir|jaks ———

Kahe|sil|bil|isi sõnu.

Ko|ju, väi|ke, o|li, tä|di ...

Ta|ha|ks|in ko|ju.

Väike Viike oli tädi juures külas olnud. Oh — mis sääl tädi Viile kõik ei andnud: magusat

saia ja kanaliha, kooki ja moosi, teed, kohvi ja munarooga! Tädi näitas talle tallekesi ja põrsaid, kanapoegi ja parte. Küll oli huvitav!

Aga mõne päeva pärast hakkas Viiu iga-vust tundma.

„Mis sul viga siin?” küsis tädi.

„Ei midagi!” vastas Viiu.

„Aga mis siis?” päris tädi Viiu pääd ja palgeid silitades.

„Tahaksin koju!” ... sosistas Viiu haledasti.

118. Hääl dan antud sõnu ja panen tähele, mitu korda liigub suu sõna hääl damisel:

lapsuke (suu liigub kolm korda),

emake (suu liigub „ korda),

vennake (suu liigub „ korda),

kallike (suu liigub „ korda).

Pean meeles! Antud sõnad on (mitmesilbilised?).

119. Tõmban kolmesilbilistele sõnadele kriipsu alla.

Em a.

Rahvamurd on lapsukese oma emast eemale kandnud. Lapsuke jookseb, kisendab ja otsib oma ema. Rahvas küsib lapselt: „Missugune on su ema?” Ja lapsuke hädaldab läbi pisarate: „Kas teie siis ei tea, et mu ema on kõigist kõige parem.”

120. Kirjutan vihikusse 114. ja 115. harjutusest sõnu, milles on ühetäheline silp. Päälkirjaks

Ühetäheline silp.

O|li, rii|u|lil, i|sa, e|ma, o|lid ...

121. Kirjutan lugemikust sõnu, milles on ühetäheline silp.

122. Panen tähele, missugune täht on sõna keskel silbi algusel.

Reks.

„A|g|a nüüd, Reks, tu|le ja loe, mis selles tü|kis ju|tusta|takse!” hüü|dis Ats. Reks nuu|su|tas raa|ma|tut ja tä|hendas: „Lu|ge|mi|ne po|le mi|nu töö. Ma kaitsen si|nu i|sa ko|du, öö|si|ti ei ma|ga, hau|gun, hirmu|tan kurje i|ni|me|si, käin ja|hil, kannan keppi. Kas sellest veel ei pii|sa?”

Pean meeles! Kaashäälilik täishäälikutega vahel kuulub järgmisse silpi: tu|le, tü|kis, hüü|dis jne.

123. Tõmban silbitamisel lahutatud tähtedele kriipsu alla.

Kass ja kukk.

Kass ja kukk pidasid talu. Kass läks kord kül|la ja hoiatas kuk|ke, et ta ei laseks kedagi

tuppa. Tuli rebane, avas akna ja pillas herneid maha. Kukk lendas teisest toast neid nokkima, ja rebane haaras ta kinni. Kass kuulis kära, jooksis appi ja kriimustas rebase silmi. Nii pääses kukk.

Pean meeles! Kui täishäälikute vahel on kaks kaashäälikut, siis arvatakse järgmisse silpi viimane neist: kül|la, ak|na, len|das jne.

124. Tõmban ühetähelisele silbile ühe kriipsu, ühesilbilisele sõnale aga kaks kriipsu alla.

Pime mees ja ta koer.

Pimedal mehel oli väike koerakutsikas. Ta toitis seda ja oli talle hää. See kasvas suureks. Siis võttis ta koera nõori otsas oma käikudele kaasa. See käis ees, ja pime astus julgesti järel. Nii oli koer mehele hääks abiliseks. Viimaks pime mees haigustus ja suri. Ustavasti tuli koer ta hauale. Säält ei lahkunud ta enam. Ta magas haua ääres ega söönud midagi, kuni ta suri nälga.

125. Koostan jutukese: Koer. Ühtlasi tõmban ühetähelisele silbile kriipsu alla.

Koer.

Kus elab koer? Mis loomaks nimetatakse seepärast koera? Mida võid ütelda koerte suu-

rusest? Mida teeb koer talvel? Mida teeb ta, kui tuleb vööraid? Kuidas väljendab koer oma häameelt? Mida teeb koer, kui ta on vihane? Kuidas hindad sina koera?

126. Tõmban kaashäälikule kahe täishääliku vahel püstkriipsu ette.

Ahne Muri.

Muri oli näpanud naabritalu köögist suure kondi. Nüüd ta sörkis kodu poole. Tal tuli minna üle oja. Äkki Muri peatus purdel ja vaatas ojja. Muri nägi vees teist koera. Sellelgi oli suur kont suus. Muri hüppas vette. Ta tahtis koeralt konti ära võtta. Tükk aega Muri sulistas vees. Siis ta tuli kaldale. Muril aga polnud suus enam ühtegi konti.

Pean meeles! Kaashäälik täishäälikute vahel kuulub järgmisse silpi.

E e s k u j u. Muri oli ...

127. Lahutan silpideks sõnad, milles kaks kaashäälikut täishäälikute vahel.

Hobused.

Ühel talumehel oli vana ning hambutu hobune. Kuna sel puudusid hambad, ei saanud ta krõmpsutada heinu ja kaeru. Võiks arvata, et talumehe hobune oli õige lahja ning nõrk. Aga

lahja ta polnud. Vastupidi: ta oli tubli ning erk. Noored hobused, kes seisid vana hobuse kõrval, purid tugevate teravate hammastega heinu ja kaeru peeneks ning asetasiid need hobuse-rauga ette.

128. Poolitan sõnu.

Kitsi vaatamas.

Väike Illi sõitis maale. Sää! nägi ta palju loomi ja linde. Kõige enam meeldisid talle kitsed. Seepärast läks ta ühel päeval aasale, et neid lähemalt silmitseda.

Õnnetuseks oli üks kits ketist lahti rabelnud ja tuli nüüd Illile kallale. Illi hakkas suure kisa kodu poole lippama ja jõudis viimasel silmapilgul aiavärava taha. Ta ruttas tuppa ja jutustas emale oma õnnetusest.

Märkus. Ühesilbilisi sõnu ei poolitata. Rea lõppu ei tohi jätta ühetähelist silpi (näit. sõnal „enam“ ei tohi jätta e-d rea lõppu). Ka ei tohi ühetähelist silpi üle kanda (näit. sõnal „aia“ ei tohi üle kanda a-d). Pikki täishäälikuid ja kaksiktäishäälikuid ei poolitata.

129. Poolitan sõnu.

Taltus orav.

Poisil oli taltus orav. Ta jookskles toas ringi. Sageli jookskles ta väljaski ja ronis kasel. Kui poiss teda kutsus, tuli ta jälle tema juurde ja ro-

nis ta õlgadele. Vahel läks orav ta taskusse magama. Aga sagedamini magas ta oma pesas, mille poiss oli valmistanud samblaist väikesse kastikesse. Taltus orav valmistas poisile palju rõõmu.

Märkus. Kui täishäälikute vahel on kolm kaashäälikut, siis arvatakse järgmisse silpi viimane neist: jook**ks**les, samb**l**aist.

130. Poolitan sõnu.

Suur võileib.

Eedi istus õues pingil. Ta sõi võileiba. Võileib oli suur, aga Eedikese isu oli veelgi suurem.

Sääl tuli näljane tibuke ja ütles:

„Anna mulle raasuke oma võileivast. Piuks, piuks! Kui suureks kasvan, siis munen sulle munakese. Piuks, piuks!”

Tuli väike kutsu ja ütles:

„Auh, auh! Anna mulle tükike leiba. Kui suureks kasvan, siis valvan su maja. Auuh, auuh!”

Ja nüüd tuli veel väike kiisu ja ütles:

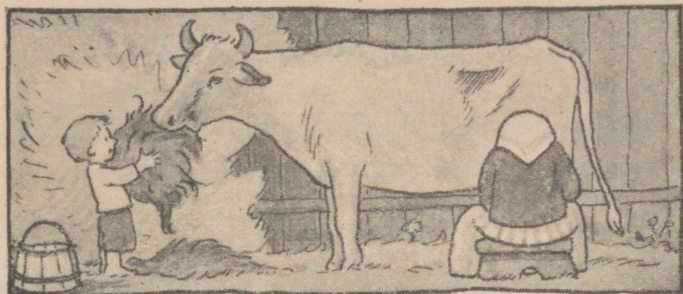
„Mjau, mjau! Anna mulle natuke leiba. Kui suureks kasvan, ajan hiired su majast välja. Mjau!”

Kõigile andis Eedi tükikese oma võileivast, ja talle endale jäi ainult pisike kooruke.

131. Koostan jutukese: L ü p s.

Lüps.

Kes tõi pingi ja lüpsiku? Kuhu istus ema ja mida hakkas ta tegema? Kes oli aga kärsitu ja ei seisnud paigal? Kelle hüüdis ema appi? Mida

andis Juku lehmale süüa? Kuidas seisis nüüd lehm ja kes sai ruttu lüpssta?

132. Ärakirjutamisel poolitan sõnu.

Kärbes ja kärbse poeg.

Kärbes oma väikese pojaga oli kord köögis. Emakärbes kavatses välja lennata. Enne kui ta läks, hoiatas ta poega ja ütles: „Ära, pojuke, tolle paja ligi lenda, sest võid kukkuda patta ja surra sääl kuumas vees.” Lendas siis ema välja, aga ninatark poeg mõtles: „Ei mina patta kuku ega sinna sure, mul on ju ometi tiivad.” Lendas siis ema keelust hoolimata keeva paja ligidale, jäi kuumast aurust uimaseks, kukkus patta ja suri — nagu ema oli ennustanud.

5. S ja h kõrval k, p, t.

133. Tõmban kõrvuseisvaile kaashäälikuile, kui üks neist on **s**, kriipsu alla.

Orava häll.

Orav oli teinud oma pesa tiheda männi latva. Sääl hoidis ta oma poegi hellasti. Kergesti hüples ta oksalt oksale ja otsis poegadele toitu. Oraval polnud vaja hoolitseda oma poegade hällitamise eest, sest tuul kiigutas nende pesa. Selles oli oravapoegadel hää uinuda! Kiiguta, kiiguta, tuul, oravapere väikest kodu sääl tiheda männi kõrges ladvas!

134. Tõmban kõrvuseisvaile kaashäälikuile, kui üks neist on **s** või **h**, kriipsu alla.

Hunt ja orav.

1.

Hunt magas puu juurel. Orav hüples oksalt oksale. Oks murdus ja orav langes hundile selga. Hunt ärkas ja haaras orava kinni. Orav hakkas paluma hundilt armu. Hunt ütles: „Ma lasen

su lahti, kui ütled mulle, kuidas te, oravad, saate olla alati rõõmsad. Meie, hundid, ei saa olla rõõmsad kunagi.”

2.

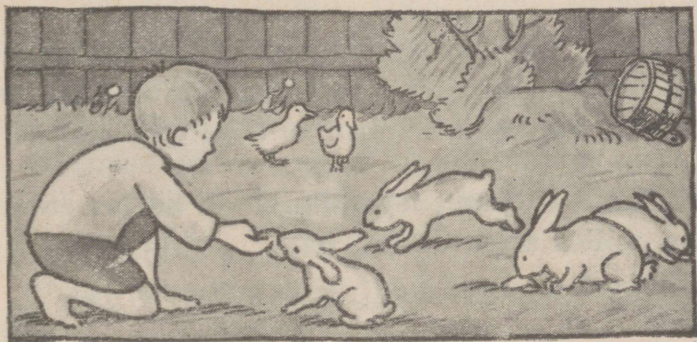
„Lase mind ronida puule, siis ütlen,” sõnas orav. Hunt laskis orava lahti. Kohe ronis see üles oksale. Säält ütles ta: „Meie ei tee kellelegi paha, seepärast võime olla alati rõõmsad. Aga teie aina murrate nõrgemaid, ja seepärast ei või te tunda iialgi rõõmu.”

Pean meeles! S ja h ette ja järele kirjutatakse **k, p, t** (mitte: g, b, d).

135. Koostan jutukese: Jäneseid toitmas.

Jäneseid toitmas.

Kellele oli ristiema kinkinud neli ilusat jänesepoega? Kuidas hoolitses Miku oma hoolealuste eest? Mida andis poiss jäneseile süüa?

Kes krõbistasid mõnuga värskaid kapsalehti?
Kes tulid ka söömast osa saama? Mida ei saa
pardipojad süüa? Kellele valmistasid erksad jä-
nesed palju lõbu?

136. Tõmban sõnadele, milles on kaksik-
kaashäälikud, kaks kriipsu alla.

Väike hiireke.

Väike hiireke läks välja jalutama. Õues nägi
ta kirjukuuelist kukeisandat. „Mis loom see küll
on?” mõtles ta. Vaatas ja vaatas ning imestas.
Viimaks jäi väike hiireke päikesepaistel tuk-
kuma. Ta ärkas, kui kukeisand laulis: „Kikeri-
kii!”

Värisedes jooksis väike hiireke koju. Kui ta
emale kõik oli kõnelnud, ütles too naerdes: „Ru-
maluke, see oli ju kanade kuningas!”

Pean meeles! Kaksikkaashäälikuis (mõtles,
jooksis, ärkas jne.) kirjutatakse iga kaashäälik
ühekordse tähega.

137. Kirjutan lugemikust või harjutustikust
sõnu, milles esinevad kaksikkaashäälikud **ks, ps,**
ts — sk, sp, st, ja tõmban neile kriipsu alla.

138. Kirjutan lugemikust või harjutustikust
sõnu, milles esinevad **hk, ht.**

E e s k u j u. Lõhki, lahti, puhtaks, ...

6. I ja j.

139. Kirjutan tükist sõnu, milles on **i**. Ühtlasi tõmban **i** järel olevale tähele kriipsu alla.

Kiisuke, leevike ja Eevike.

Istus lepapuu oksal väike leevike. Lepa all kükitas kaval kiisuke.

„Kuidas käib ka sinu käsi?” küsis kassike.

„Ikka hästi,” lausus leevike.

„Miks ei tule sa, väike veljeke, alla säält oksalt?” küsis kiisuke, „tule hüppa ja vallatle lepa all! Nii ilus ju olla kahekesi kassil ja leevikesel!”

Uskus tilluke leevike kassi kavalat juttu ja hüppas oksalt alla. Näuhti! võttis kiisu ta suhu ja tahtis süüa väikest veljekest.

„Häbi, halb kiisuke! Häbi, häbi!” hõikas uksest Eevike, „lase kohe lahti see pisike leevike!”

Hakkas häbi kassil, laskis lahti väikese tiivutaja ja tatsus tusaselt hobusetalli taha.

Hüppas jälle lepapuu oksale leevike, oli lõbus, et päästis ta väike Eevike, ja lustiliselt laulis tilluke tiivutaja.

Pean meeles! I järel on (missugune?) häälik.

140. Kirjutan lugemikust või harjutustikust sõnu, milles on **i** sõna lõpul. Päälkirjaks —

I-täht sõna lõpul.

141. Kirjutan lugemikust või harjutustikust sõnu, milles on **i** sõna algusel. Päälkirjaks —

I-täht sõna algusel.

142. Ära kirjutamisel tõmban **i**-le kriipsu, **j**-le aga kaks kriipsu alla.

Mardilaul.

Tere, isa, isakene,
tere, ema, kallikene.
Võtke võtmed varna otsast,
astke alla aida manu.
Tooge aidast haneliha
ja ka sahvrist pardiliha.
Mart ei taha kanaliha
ega lahja lambaliha.

143. Kirjutan harjutustikust või lugemikust sõnu, milles on **j**. Ühtlasi tõmban **j** järel olevale tähele kriipsu alla.

Esimene lumi.

Vaik|selt va|jub val|get lund,
hel|beid lä|bi|se|gi,
li|gi|ne|mas tal|ve|tund,

li|bi|se|mas re|gi.

Vai|nud, väl|jad, kar|ja|maad,

aa|sad, kop|lid, mar|ja|maad

näe|vad tal|vest und.

M. Kindlam.

Pean meeles! J kirjutatakse (missuguse?)
hääliku ees. **J**-ga algab silp.

144. Koostan jutukese: Mida lumehelbed teevad.

Mida lumehelbed teevad.

Hõljuma, langema, õhus tantsisklema, akna-
ruudule kleepuma, mu käel sulama, aknalauale is-
tuma, põõsaid katma...

145. Kirjutan tüki vihikusse ja märgin tähe
i ja **i** järel oleva tähe.

Rebane ja kukk.

Kord tuli külla näljane rebane. Sääl nägi ta
kukke ja ütles sellele: „Armas kukeke, tundsin
su isa. Ta laulis väga hästi. Kas sinagi ei lau-
laks mulle?” Kukk pigistas silmad kinni ja kires:
„Kikerikii!” Napsti! kahmas rebane kuke suhu
ja lippas minema. Pereisa juhtus seda nägema ja
kisendas: „Rebane viib mu kuke ära!” — „Kuul-
sid,” ütles kukk, „vasta, et sa viid oma kukke!”
Rebane tegigi kuke nõu järgi, avas suu ja hüüdis,

nagu kukk käskinud. Seda aega aga kasutas kukk ja lendas pahinal kuuse otsa.

E e s k u j u. Tundsin, ...

146. Kirjutan eelmisest tükist või raamatust sõnu, milles on **j**. Märgin **j** ja **j** järel oleva tähe.

E e s k u j u. Näljäne, ...

Ü l e s a n n e. Kirjutada lugemikust meeldiv katkend (koht) ja tõmmata **i** järel olevale tähele kriips alla!

- Küsimusi.** 1. Missugune häälik on **i** järel?
2. Missuguse hääliku ees kirjutatakse **j**?
-

7. Ühe- ja kahekordne täht ühesilbilise sõna lõpul.

147. Kriipsutan alla jämendatult trükitud sõnad. Ühtlasi vaatlen, mitu kaashäälikut on nende sõnade lõpul.

Väike jahimees.

Metsas kõnnib väike **Juss**,
kaasas nooled, vibu**püss**;
nooleotsad valgest luust,
vibu**püss on** saarepuust.

Vaatab **Juss, kas** põõsas mõnes
istub peidus väike jänes,
puude vahel väle põder,
salus varjul Reinuvader.

Olgu karu, metsa**pull**,
kotkas, teder, kana**kull** —
kõik nad laseb maha **Juss:**
tal on vahva vibu**püss**.

J. Oro.

148. Vaatlen antud ühesilbilisi sõnu. Koostan lauseid, milles on mõni antud sõna.

1.	2.	1.	2.
luuk	— lukk	hää	— häll
kook	— kokk	tuum	— tumm
seep	— sepp	uus	— uss
ruut	— rutt	huul	— hull
vaat	— vatt	liin	— linn
tiik	— tikk	keel	— kell
juut	— jutt	kaas	— kass

Pean meeles! 1. Ühesilbilistes sõnades pika täishääliku järel on **ühekordne kaashäälik**.
2. Ühesilbilistes sõnades lühikese täishääliku järel on (mitmekordne?) kaashäälik.

149. Vaatlen antud ühesilbilisi sõnu. Koostan lauseid, milles on mõni antud sõna.

mul (minul)	kel (kellel)	mis
sul (sinul)	sel (sellel)	on
tal (temal)	tol (tollel)	et
mus (minus)	ses (selles)	kas
sus (sinus)	kus	
tas (temas)	kes	

Pean meeles! Antud ühesilbilistes sõnades on siiski lühikese täishääliku järel (mitmekordne?) kaashäälik.

See on ülitähtis vahetegemiseks sõnade vahel: mul ja seebimull, tal ja tall, kel ja seinakell, sel ja poesell, kus ja kuss-kuss, kes ja kess (võrk-

kott), **on** ja **onn** (vilets majake), **mis** ja **miss** (preili), **kas** ja **kass**.

150. Ära kirjutamisel tõmban ühesilbilistele sõnadele kriipsu alla. Ühtlasi panen tähele, mitu kaashäälikut on lühikese täishääliku järel.

Kull.

Ilm oli **kuum**. Näljane **kull** tiirles õhus. Aias jalutas **kukk**. „Milline magus **saak!**” mõtles maiasmok**kk** **kull**. Kui **nool** lendas ta kuke kalale. **Kukk** kisas **kuis** jõudis. Pea oleks ta olnud tu**mm**, sest hakkas lõppema ju **ramm**. Peremees kuulis kuke kisa. Seinal rippus pü**ss**, ja peremees ruttas sellega õue. Nüüd oli asi **hull**. Kullil oli suur **rutt**. Seekord pääses **kull** ometi õnnelikult.

151. Kirjutan raamatust meeldiva katkendi, milles on 149. harjutuses antud sõnu.

152. Vaatlen antud ühesilbilisi sõnu.

eit	kaup	leib
ait	vaip	haud
laut	põud	aeg
pauk	lõug	poeg

Pea meeles! Ühesilbilistes sõnades kirjutatakse kaksiktäishäälikute järel (mitmekordne?) kaashäälik.

153. Otsin lugemikust või harjutustikust ühesilbilisi sõnu, milles kirjutatakse kaksiktäishäälikute järel ühekordne kaashäälik. Päälkirjaks —

Ühesilbilisi sõnu.

Kaev, vaip, aed, ...

Ülesanne. Kirjutada lugemikust meeldiv katkend ja tõmmata ühesilbilistele sõnadele, milles kirjutatakse sõna lõpul ühekordne kaashäälik, kriips alla!

Küsimusi. 1. Mitmekordne kaashäälik kirjutatakse ühesilbilistes sõnades lühikese täishääliku järel? 2. Mitmekordne kaashäälik kirjutatakse ühesilbilistes sõnades pika täishääliku järel?

8. Ainsus ja mitmus.

154. Vaatlen antud lauseid.

Ainsus.	Mitmus.
Lind laul b .	Linnud laul avad .
Kass turtsu b .	Kassid turtsu avad .
Põrsas ruigab b .	Põrsad ruigab avad .
Hiir piiksu b .	Hiired piiksu avad .

155. Koostan lauseid ainsuses ja mitmuses.

Loomade hääled.

Turtsuma, ruigama, haukuma, hirnuma, amuma, näuguma, nurru lööma, mökitama, röhkima, krooksuma, kaagutama, kirema, piiksuma, möirgama, määgima, kõõrutama, uluma, kudrutama, sumisema, vinguma...

E e s k u j u. Kuri kass turtsub. Kurjad assid turtsuavad.

156. Koostan lauseid ainsuses ja mitmuses.

Kuidas koduloomad inimesele kasu toovad.

Liha, muna, piim, rasv, mesi, nahk, sarv, vill, suled, karvad, harjased, kasukas, vedama, valvama, püüdma, ...

157. Koostan lauseid ainsuses.

Mida kanad teevad.

Kaagutama, piiksuma, kokutama, nokkima, munema, tiibu lehvitama, õrrele lendama, usse otsima, ema tiiva alla pugema.

E e s k u j u. Kukk lendab tarale. Kana... Kanapoeg...

158. Koostan lauseid ainsuses.

Missugused on loomad.

Pruun, must, kirju, kohmakas, sale, rasvane, kõhn, räpane, puhas, maias, ustav, ...

E e s k u j u. Härg on tugev. Lehm on...

159. Koostan lauseid ainsuses ja mitmuses. Ainsusele tõmban ühe kriipsu, mitmusele aga kaks kriipsu alla.

Missugused on söögid ja joogid.

Värske, magus, hapu, mäge, kibe, mahlakas, kuiv, rasvane, lahja, pehme, kõva, soe, külm, kuum, leige, värske, ...

E e s k u j u. Vesi on värske. Marjad on ma-
gusad.

160. Talitan nagu eelmises harjutuses.

Missugused on asjad.

Peen, jäme, pehme, kõva, sile, kare, soe, külm,
märg, kuiv, kuum...

Ü l e s a n n e. Kirjutada lugemikust meeldiv
katkend ja tõmmata sõnadele, mis vastavad küsi-
mustele: missugune?, missuguse?, missugust?,
missugusele? jne., kriips alla!

9. Pöördsõnade lõpul -b, -d, -te.

161. Talitan nagu 82. ja 83. harjutuses.

Olevik.

Ma kirjuta— ja arvuta—.

Sa kirjuta— ja arvuta—.

Ta kirjuta— ja arvuta—.

Me kirjuta— ja arvuta—.

Te kirjuta— ja arvuta—.

Nad kirjuta— ja arvuta—.

Minevik.

Ma kirjutasin— ja arvasin—.

Sa kirjutasin— ja arvasin—.

Ta kirjutas ja arvas.

Me kirjutasin— ja arvasin—.

Te kirjutasin— ja arvasin—.

Nad kirjutasin— ja arvasin—.

Märkus. Sõnad „kirjutama“ ja „arvutama“ näitavad tegevust. Neid sõnu kutsutakse **pöördsõnadeks**. Pöördsõna lõpu muutmist aga kutsutakse **pööramiseks**. Pöörete lõpud on: **n, d** jne.

162. Tõmban jämendatult trükitud sõnades pöörete lõppudele kriipsu alla.

Varblane.

Varblane, pisike linnuke,
õue pääl **nokitseb** kaeru.

Näkitseb, nokitseb tilluke,
keksib ja **kihistab** naeru.

„Hiirekütt, pilusilm Antsuke,
mis sa sääl **liputad** saba?
Asjata **vaevad** end, Intsuke,
varblast sa siiski ei taba.”

Väle on pisike linnuke.
kargaski, hops, aiateiba.

„Pühi suu puhtaks, va kiisuke,
mine, **saad** mujaltki leiba!” J. Oro.

163. Koostan jutukese: Talv. Ühtlasi tõmban pöörete lõppudele kriipsu alla.

Talv.

Mis on talv? Mis aastaajale järgneb see? Missugused on päevad talvel? Missugused on ööd? Missugused on talve-ilmad mõnikord? Missugused on need jälle teinekord? Missugused on lehtpuud talvel? Missugused on okaspuud? Missugused on inimeste eluruumid talvel? Kuidas saadakse need soojaks? Kus peetakse koduloomi talvel? Mis ütleb vanasõna jõuludest? Milliseid muid pühi on talvel?

164. Kirjutan tükist ainult pöördsonu. Ühtlasi tõmban pöörete lõppudele kriipsu alla.

Kuuseke.

Kasvas kord suures laanes väike kuuseke. Ta suurimaks sooviks oli saada jõulupuuks. Väike kuuseke oli kuulnud lindudelt toredaid lugusid jõulukuusist, kuidas need säravad ja hiilgavad uhkeis tubades kilkavate laste ja rõõmsate vanemate ees. Igal aastal jõulude lähenemisel ootas meie kuusk oma suure seikluse algust.

Jälle oli mets täis kirveste paukumist ja saagide raginat. Mürinal langesid kuused ja asetati üksteise järel regedele, mille ees auras härmatunud hobune. Voorid liikusid lume kiunudes linna poole ja ühes neist unistas ka meie kuuseke. Vae-seke oli kokku surutud teiste vahele. Ta oksad jäid külmast kangeks, aga südames oli tal ometi rõõm: tast saab ju nüüd jõulupuu, jõulupuu.

165. Kirjutan tükist pöördsonu minevikus.

Kui jõulud olid veel kaugel.

1.

Isa töölaua kohal rippus kalender, millest Ats võis rebida igal õhtul ühe lehe. See pakkus poisile suurt lõbu, eriti siis, kui homse päeva number oli punane. Siis sai Ats emalt värsket sepikut ja isa ei läinud tööle. Ühel õhtul küsis Ats isalt:

„Millal on jõulud?” — „Vaata, kui sa nii palju lehti oled kalendrist välja rebinud,” seejuures näitas ta ilmatu hulga lehti, „siis tulevad meile jõulud.”

2.

Järgmisel päeval tõmbas Ats isa teadmata kalendrist lehti välja, kuni tulid nähtavale kolm punase numbriga lehte. Nüüd arvas Ats jõulud käes olevat. Hommikul oli poisi imestus suur, kui isa ütles: „Jõulud jäävad ikka sama kaugemale, kui nad olid.”

166. Kirjutan tüki minevikus.

Pühad.

On jõululaupäeva-õhtu. Lund sajab. Tuul puhub. Õhtu pimeneb. Inimesed tulevad tuppä. Mart tuleb tallist. Onu küsib: „Kas panid ruunale teki pääle?” Miina astub laudast ja toob piima. Ema süütab lambi. Vanaisa paneb puuhalge ahju. Tuli leegitseb ilusasti. Vanaema keedab kohvi. Juku õpetab Mikut. Järgmisel päeval sõidab kogu pere Kõrgepalu kirikusse.

167. Koostan jutukese: Jõulupuud ehtimas.

Jõulupuud ehtimas.

Kes olid koolis alati virgad õpilased? Mida meisterdasid Ilmar ja Aino eriti enne jõulu? Kuhu

tahtsid nad ehteasju riputada? Millal algas kuuse ehtimine? Milleks kinnitas Ilmar küünlajalad kuuseoksile? Kes kaunistas kuuske hõbepaeltega ja värviliste paberitega? Kes said oma õnnestunud töö eest õhtul pika pai?

168. Koostan jutukese: Jõuluvana.

Jõuluvana.

Kes astus tuppa, kui lapsed olid parajasti jõlupuul? Mida kandis ta käes ja mis oli tal vööl? Kelle kutsus jõuluvana enda juurde? Kes

pidi jõuluvanale laulukese ette lugema? Mida kinkis jõuluvana virgale poisile? Kes hüples rõõmu pärast ja näitas kõigile oma hobust? Mis sai väike Eevi jõuluvanalt? Kes seisid jõulukuuse taga ja vaatasid laste lõbu naeratades päält?

169. Kirjutan jutukese minevikus.

Jõulud tulevad.

Jõulud on tulemas. Seda märkab Arno selgesti. Ema ja Tiina talitavad nüüd aina köögis, kust levib häid lõhnu. Kõigil on rutt ja jooksmine. Pole Arnolgi kuski asu. Mitu korda päevas ronib ta toolile ja loeb ning keerab kalendri kaht mustade numbritega lehte. Ja siis tuleb terve rodu punaseid. Tänavalt kostab aisakellade tilinat ja elavaid kõnelusi. Need on kõik selged jõulutunnused, seda teab Arno kindlasti.

Ülesandeid. 1. Kirjutada lugemikust meeldiv katkend ja tõmmata olevikule kriips alla!

2. Leida lugemikust meeldiv luuletis ja tõmmata minevikule kriips alla!

10. Kirjavahemärke.

(Kordamine ja jätkamine.)

170. Annan kirjavahemärkidele nimed.

Jutt kassist.

Oli kord kass, ja kassil käpp, ja käpal kinnas, ja kindal pöial ja pöidlas — mulk! Ja kui siis kass jooksis käpili hange, puges pakane pöidla mulgust kassi käpa kallale. Ja kass nuttis haleda häälega: „Niu, näu! Niu, näu! Kiisu käpal on külm!”

Ja siis ta hüppas üles tarale ja raputas kindast kõik lume maha. Siis ta jooksis tuppa. Toas ta pani end sooja ahju äärde pikali. Ja sinna ta uinuski.

171. Annan kirjavahemärkidele nimed.

Rohutirts ja sipelgas.

Rohutirts tuli ühel talvepäeval sipelga juurde.

„Mina vajaksin veidi toidukraami,” ütles ta sipelgale.

„Kas sa suvel ei kogunud tagavaraks?” küsis sipelgas.

„Või veel! Mina mängisin ja laulsin kogu suve!” hüüatas rohutirts.

„Kui kogu suve mängisid ja laulsid, siis on talvel kerge tantsida,” sõnas sipelgas.

172. Tõmban suurele algustähele kriipsu, komale aga kaks kriipsu alla.

Ülo lilled.

Oli külm jaanuarikuu. Väike Ülo lamas haigena voodis ja sonis: „**Em**a, too mulle lilli, lilli, lilli!”

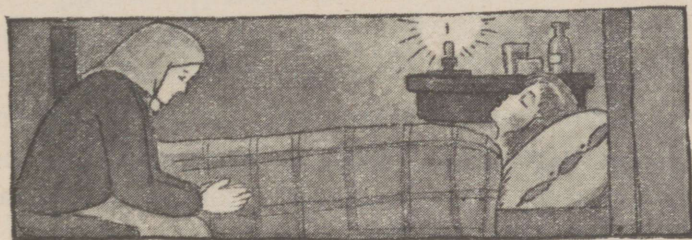
Ülo sonimist kuulis pakane. Tal oli väikesest Ülost ja ta emast kahju. Kui kõik magasid, maalis pakane aknaruudule hõbedasi lilli.

Järgmisel päeval oli Ülo tervis parem. Aknaruudule vaadates Ülo sosistas emale: „**Em**ake, küll on aga jäälilled ilusad!”

173. Vastan antud küsimustele.

Haige.

Mida tehes oli Laine külmetunud? Kes oli nüüd haige? Kus istus ema ööd kui päeva ja val-

vas haiget tütrekest? Kes oli alul väga haige ja sonis sageli? Kuidas oli aga Laine tervis mõne päeva pärast? Kust võis ta juba varsti lahkuda? Kes tänas nüüd ema ta hoolitsuse eest? Kuhu ei lubanud Laine enam iialgi kerges riietises minna?

174. Koostan jutukese: Kui mu isa (ema, vanaisa ...) oli haige.

175. Vastan küsimustele või kirjutan vabalt: Uisutamas.

Uisutamas.

Kes oli kinkinud Väinole jõuluks ilusad uisud? Kuhu läks poiss neid kohe proovima? Kes olid

veel tiigile uisutama tulnud? Mida ei osanud Väino alguses teha? Miks ta kukkus? Kuid kes harjus varsti? Kes tegi nüüd jään ilusaid kaari nagu mõni vana uisutaja?

176. Koostan jutukese: Talvelõbud.

Talvelõbud.

Kes palusid emalt luba minna mäele? Kes asusid kohe teele, kui luba oli käes? Mida hakkas tegema Juku, kellele jõuluvana oli kinkinud suusad? Kuidas meeldis Olevile ja Annile kelgutada?

mine? Kes ei hakanud nutmagi, kui kelk ümber lendas? Kuhu pärast mindi lumesõda pidama? Kes hüüdis õhtul lapsed koju? Kuhu pandi märjad sukad ja saapad kuivama?

177. Koostan laulu järgi jutukese: Vastlasõidul.

Vastlasõidul.

Aisa küljes hõbekell
ütleb ikka: till!
Mis suur rõõm on täna sel —
ikka: till, till, till!

Sadas lund, nüüd valge maa —
tuli päikegi
pilve tagant vaatama —
kiidab: nii, nii, nii!
Kelk on kerge, libe jää —
sellepärast — till!
sõita ütlemata hää —
Hõissa! till, lill, lill!

Päike, ava taevatelk
siidisinine,
võta välja kuldne kelk,
istu kelgule —
sõida meie seltsi sa
alla — ütleb: till! —
Sadas lund, nüüd valge maa —
hõissa! till, lill, lill!

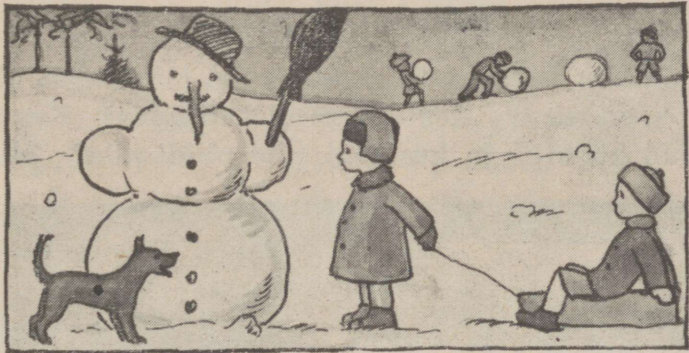
E. Enno.

Pea meeles! Kaksikkaashäälikuis (kelk, kerge jne.) ja kolmikkaashäälikuis (seltsi, kuldne jne.) kirjutatakse iga kaashäälik ühekordse tähega.

178. Koostan jutukese: L u m e m e m m.

Lumememm.

Mida hakkasid poisid meisterdama pärast esimest lumesadu? Mitu lumepalli pandi üksteise otsa? Mis pandi memmele pähe? Millest tehti silmad ja nööbid? Kes torkas lumememmele por-

gandist nina pähe? Mis pisteti talle pihku? Mida tegi Raksi, kui poiste lumememme nägi? Kes aga hakkasid teist, veel suuremat lumememme tegema?

179. Ära kirjutamisel tõmban küsimärgile kriipsu alla.

Kahekõne.

E m a : Aino, oled sa sääl?

A i n o : Jah.

E m a : Mida sa teed?

A i n o : Mitte midagi.

Em a : Kas Eha on ka sää l?

A i n o : On kü l l.

Em a : Mida tema teeb?

A i n o : Ta aitab mind.

180. Koostan jutukese: Köögis ema aitamas.

Köögis ema aitamas.

Keda kutsus ema endale appi, kui saabus söögitagemisaeg? Kes olid meelsasti nõus? Kes tõi puud kööki? Ja kes tegi tule pliidi alla? Mida

hakkas väike Mall tegema? Kes pani vee tulele ja segas hiljem suppi? Kuidas edenes töö? Kes tänas virku lapsi ja paitas nende põski? Kuidas maitses lastele omatehtud söök?

181. Tõmban küsimärgile kriipsu, aga hüümärgile kaks kriipsu alla.

Katike piima toomas.

Em a ütles lapsele: „Katike, mine poodi ja too kaks liitrit piima!” Katike ruttas poodi. Kaup-

mees valas piima kruusi ja küsis: „Noh, Katike, kus on raha?” Katike aga vastas: „Ema pani raha kruusi põhja ja säääl ta peab olema praegugi.”

182. Koostan lauseid, milles on hüüumärk.

Mida ema käseb.

Üks meeter..., üks tosin..., üks sületäis..., üks liiter..., üks pakk..., üks kilo..., tükk..., 20 sendi eest..., paar..., 200 grammi..., üks karp...

E e s k u j u. Too keldrist korvitäis kartuleid!
Too piimapoest liiter piima!

183. Kirjutan kirja lehele. Muretsen ümbriku ja kirjutan ümbrikule aadressi.

Küllakutse sünnipäevaks.

Võrus, 11. veebr. 1932.

Armas Endel!

Tuleval nädalal on mu sünnipäev. Seda sa vist tead juba läinud aastast. Et mulle rõõmu valmistada, lubasid vanemad mul seks päevaks mõned sõbrad külla kutsuda. Anna mulle teada, kas võin näha sind sel rõõmsal päeval meil. Päeva sa ju ometi tead?

Ootama jäädes

su truu sõber

August.

184. Kirjutan kaks aadressi, lühendades antud sõnu järgmiselt:

härä = hr.	Juhan = J.
proua = pr.	Otto = O.
preili = prl.	Marie = M.
tänav = tän.	Helmi = H.
korter = kort.	Peeter = P.

Pean meeles! Lühend lõpetatakse silpi algava kaashäälikuga. Nimede lühendamisel kirjutatakse nime esimene täht.

185. Kirjutan kõik nädalapäevad lühendatult.

186. Kirjutan kõik kuud lühendatult.

187. Kirjutan tunnikava lühendatult.

Kujutamine = Kujut.	Kodulugu = Kodul.
Võimlemine = Võiml.	Usuõpetus = Usuõp.
Matemaatika = Matem.	Emakeel = Emak.
Joonistamine = Joonist.	Laulmine = Laulm.

188. Kirjutan oma lugemikust või matemaatikaraamatust lühendatud sõnu.

II. Mitmesuguseid ülesandeid kordamiseks.

189. Tõmban suurele algustähele kriipsu, punktile aga kaks kriipsu alla.

Kuidas kevad ärkab.

Juba märtsikuul lõpul hakkavad jooksuma kevadeveed. Need tekivad lume sulamise tagajärjel. Siis on lapsi hulgana kraavide ääres paberist ja puust laevakesi ujutamas. Aprilli alul tulevad mõned linnud: esimene kevadekuulutaja kuldnokk, laulumeister lõoke, metsa raiuja rähn, konnade kuningas kurg ja lestajalgsges pardid. Siis on lumi juba sulanud, puudel suured pungad ja noort rohtu on näha. Siit-säält pistab mõni uudishimuline lilleke oma pää mullapõuest välja. Nii ärkab kevad.

190. Algan iga lause (missuguse?) tähega. Lause lõppu panen (missuguse kirjavahemärgi?).

Veski ehitajad.

Päike oli sulatanud lume maast | Rõõmsasti hüpeldes jooksis vesi piki mäeveeru alla | Villu

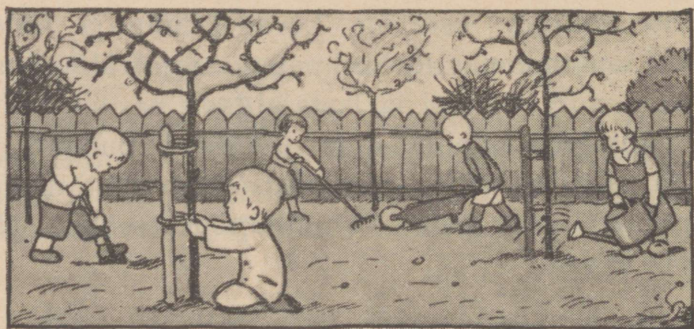
ja Aadi askeldas**id** usinasti oja kaldal | Nad ehitas**id** siia vesiveskit | Varsti oli veski valmis, ja poisid vaatas**id** rõõmuga, kuidas vesi voolates pani tiirlema nende veski | Poisid olid endi arvates suured meistrid, kelle kuulsus oleks pidanud küündima teistesse kihelkondadessegi |

Märkus. Laused on eraldatud üksteisest püstkriipsuga.

191. Koostan jutukese: Kevadisi töid aias. Ühtlasi tõmban sõnadele, mis algavad suure algustähega lause keskel, kriipsu alla.

Kevadisi töid aias.

Mida palus isa teha, kui lumi oli aiast sulanud ja maa tahenenud? Kes asusid kohe töö kal-

lale? Mida tegi Juku? Miks sidus Endel noore õunapuu sidemega toe külge? Mille tõi Lilli kuurist ja mida hakkas ta kastma? Mis tegi Liisi? Kes kärutas kokkuriibutud prahi ära? Kes tuli õhtul aeda vaatama ja kiitis laste tööd?

192. Tõmban sõnule, mis algavad täishäälikuga, kriipsu alla.

Meie kirsipuu.

Aias maja taga asetseb vana kirsipuu. Ta on mu vana sõber. Talvel nägi ta küll õige kurb välja, kui tuul läbi ta tühjade, paljaste okste tuhis. Aga nüüd tekkisid talle juba väikesed pungakased, mis peagi kasvasid ja muutusid õrnadeks lehtedeks. Lehed olid alguses rullis, ent ühe sooja vihma järel avanesid nad. Varsti katkus kirsipuu ka õitega.

Loodetavasti kannab ta sel sügisel palju vilja.

193. Koostan jutukese: Kuidas lapsed võivad pühaderõõmu valmistada. Ühtlasi tõmban sõnule, mis algavad kaashäälikuga, kriipsu alla.

Kuidas lapsed võivad pühaderõõmu valmistada.

Valmistama, õmblema, kleepima, värvima, ette lugema, ette laulma, õnnesoovikaarte joonistama ja kirjutama...

E e s k u j u. Karl valmistab isale... Leeni õmbleb tädile...

194. Koostan jutukese: Mida munadega tehakse. Ühtlasi tõmban pikile täishäälikuile kriipsu alla. Vaatan 30. harjutust.

Mida munadega tehakse.

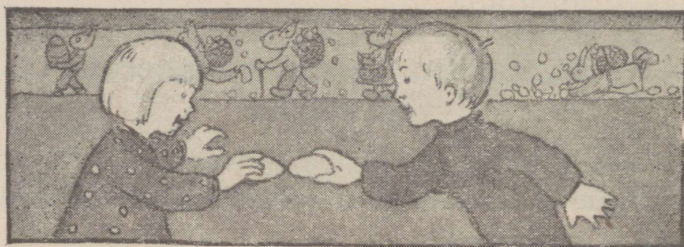
Kirjusse paberisse mässima, vette panema, keetma, värvima, taldrikule asetama, kinkima, koksima, koorima, sööma...

E e s k u j u. Mune ostetakse. Neid ...

195. Koostan jutukese: Munakoksimine. Ühtlasi tõmban kaksiktäishäälikuile kriipsu alla. Vaatan 108. harjutust.

Munakoksimine.

Mida oli lihavõttejanes Valdole ja Helgale toonud? Kes hakkasid kohe mune koksima? Kellele pidi kaotaja oma muna andma? Mida pidi

Valdo tegema, kui Helga oma muna ees hoidis? Kelle muna purunes? Kes sõi nüüd naerdes oma võidetud muna ära? Kes võitis aga teise muna-lahingu?

196. Kirjutan tüki vihikusse ja tõmban enamasilbilistele sõnadele kriipsu alla. Vaatan 53. harjutust.

Kummaline lihavõttejänes.

Ukse taga **kuuldi** müdinat. „**Ei** tea, kes **sää**l **pe**aks olema?” küsisid Juku ja Anni. Korraga avanes uks ja sisse astus lihavõttejänes. Küsis **te**ine kileda **hää**lega: „Kas **si**in elavad **hää**d lapsed Juku ja Anni?” Lapsed kokkusid väga ja ei **sa**anud sõnagi **su**ust. **Si**is ütles vanaema: „Elavad küll, kallis lihavõttejänes! Väga **hää**, et tulid ka **me**ie lapsi **va**atama.” Jänes andis **su**urest korvist kummalegi lapsele kolm värvitud muna ja lahkus **si**is sügavasti kummardudes.

Kui lihavõttejänes oli **lä**inud, ütles **vä**ike Anni: „**Va**ata, Juku, kas ma **ei** ütelnud, et on olemas lihavõttejanesed!”

Küsimus. Missugused häälikud (häälikute märgid) on trükitud antud tükis jämendatult?

197. Lahutan sõnad silpideks püstkriipsuga. Vaatan 44. harjutust.

Kase kaebus.

Väike Paul vajas keppi vitsa veeretamiseks. Ta jooksis õue kase juurde. „Siit võtan,” ütles Paul endamisi. Ta silmitses puud igast küljest, et näha, kust võiks lõigata parima kepi.

Siis hakkasid kase oksad tasakesti hõljuma, ja Paul kuulis imelikku kahinat. Ta kuulatas te-
rasemalt, kuni ta kõrvu hakkas kostma õige ta-
sane kõne, nii tasane, et pääle Pauli seda keegi ei
kuulnud.

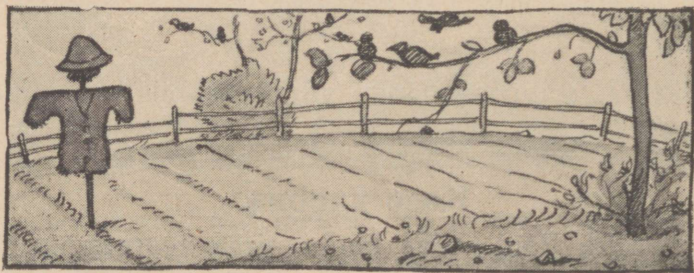
„Ära võta, ära võta, Paul, kullake!” kahises
puu. „Kui puutud mind, siis kolletavad lehed.
Jumal andis mulle elu: läse siis elada mind ja
kasvada su kodu kaunistuseks!”

„Ma ei murra su oksa, ei tee sulle paha, kasva
rahuga,” lausus Paul ja läks küüni keppi otsima.

198. Koostan jutukese: Linnuhirmu-
tis. Sõnadele, milles on ühetäheline silp, tõm-
ban kriipsu alla. (Vaatan 44. harjutust.)

Linnuhirmutis.

Kes olid aedniku Märdi peenrail kontvõõraks
käinud? Mille aetas siis Märt peenarde vahele?

Mis oli hirmutisel üll? Mis oli tal pääs? Kelleks
pidasid üleannetud varblased linnuhirmutist? Mis

tahtis üks julge varblane ometi teha? Kes lendas aga ehmudes tagasi, kui tuul linnuhirmutise käiseid liigutas? Kes ei julgenud nüüd enam kunagi Märdi aeda tulla?

199. Ära kirjutamisel tõmban sõna vähendavale vormile (kallike) kriipsu alla.

Tule, kevad, kallike.

Tule, kevad, kallike,
kuldasarav päikseke,
tule, soojem ilmake,
õue, lillesilmake!

Veere, veere, tuuleke,
lõunast puhu, hellake —
sula, sula, lumeke,
paisu veesta, ojake!

Tule, kevad, kallike,
piiri-pääri pääsuke,
liiri-lõõri lõoke,
kulda kuku, käoke!

K. Pöldmaa.

200. Talitan eelmise harjutuse järgi.

Lapsuke ja hiireke.

(Kahekõne.)

L a p s u k e : Tere, tilluke hiireke!

H i i r e k e : Tere, väike lapsuke!

Lapsuke: Kuidas sa elad?

Hiireke: Mis nüüd elada või! Alles natukese aja eest oleksin sattunud kassi küüsi.

Lapsuke: See on tõsi, meie kassid on tigidad.

Hiireke: Ja-jah, tigidad nad on.

Lapsuke: Kuid nüüd ütle mulle, kus sa siis elad?

Hiireke: Ütlen sulle, kuid ära sa ütle seda tigidale kassile!

Lapsuke: Ei, ma ei ütle!

Hiireke: Tuleb minna otse edasi, siis vasakule, siis üles, siis alla, siis paremale, siis veel otse edasi. Sääl on mu koduke.

201. Koostan jutukese: Linnupesa. Ühtlasi tõmban sõnadele, mis algavad **k, p, t**-ga, kriipsu alla.

Linnupesa.

Kes oli ehitanud põõsasse pehme pesa? Kes munes siis sinna kolm muna? Kui pojad munast välja tulid, kes kandis neile siis noka vahel ussikesi? Mida tegid linnupojukesed, kui ema ussikesega ilmus? Kelle tiivad muutusid kordkorralt tugevamaks? Kes tahtsid siis teha esimesi proovilende? Kes keelis pojakesi? Kes lahkusid pe-sast, kui olid kasvanud suureks?

202. Tõmban **t**-le kriipsu, aga **d**-le kaks kriipsu alla.

Linnud.

Linnud sillerdavad puudel. Neil on puude okstel pesad. Pesades on linnupojad. Linnud armastavad oma poegi hellasti. Meie ei häiri linnukeste rõõmu. Laseme laulda neid rahulikult.

203. Tõmban **k**-le kriipsu, aga **g**-le kaks kriipsu alla.

Maililled ja karumustikad.

Lapsed kõndisid metsas. Tamm kutsus neid oma varju istuma. Lapsed polnud aga väsinud. Nad tänasid tamme lahkuse eest ja sammusid edasi.

Maililled kutsusid: „**Tulge**, nuusutage ja

noppige meid!" Lapsed rõõmustusid, nuusutasid maililli ja noppisid neid.

Ka karumustikad hüüdsid: „Tulge ja maitske meid!" Lapsed aga vastasid: „Karumustikad on mürgised. Seda ütles meile vanaema.”

Rõõmsasti jooksid lapsed koju emale ja vanaemale maililli viima.

204. Koostan jutukese: Mis on lõbus. Tõmban **p**-le kriipsu, aga **b**-le kaks kriipsu alla.

Mis on lõbus.

Oja kaldal mängima, värskes vees suplema, vette hüppama, sukeldama, sulistama, ujumisriideis ümber jooksma, päevitama, kalastama ...

205. Koostan jutukese: Mida me mängime. Ühtlasi tõmban **b**, **d**, **g**-le kriipsu alla.

Mida me mängime.

Palli viskama, ratast ajama, auku kaevama, kooke küpsetama, käru tõukama, ringmängu mängima, peitmist mängima, võidu jooksma ...

206. Koostan jutukese: Mida Juku väljas teeb. Ühtlasi tõmban tegevust näitavate sõnade lõpule (jookseb, hüppab jne.) kriipsu alla.

Mida Juku väljas teeb.

Jooksma, kekslema, hüplema, ronima, komis-telema, kukkuma, lonkama, naerma, hõiskama, hüüdma, laulma, plaksutama, sõitma...

207. Koostan lauseid või jutukese: Mida vihmapiisad teevad. Ühtlasi tõmban tegevust näitavate sõnade lõpule kriipsu alla.

Mida vihmapiisad teevad.

Rohtu värskendama. Õhku puhastama. Tänavaid kastma. Oja paisutama. Katusel krabisema. Aknaruudule sabisema. Vihmavarjult alla tilkuma...

E e s k u j u : Vihmapiisad joodavad lilli.

208. Tõmban mineviku vormidele kriipsu alla. Vaatan 81. harjutust.

Peedu ja mesilane.

Tuli kevad. **P**äike paistis taevas palavasti. Linnud laulsid ja lilled õitsesid. Väike **P**eedu jooksis aasale lilli noppima. Ta noppis suure **p**ihutäie maikelluke. **K**oduteel tahtis ta nuusutada nende lõhna. **T**a tõstis lilled nina juurde. Äkki aga **k**arjahtas ta. Viskas lilled maha ja **p**istis jooksu **k**odu **p**oole. Lille**k**imbus oli olnud väike mesilane. See nõelaski **P**eedut. Lapsed, vaadake ette, et **t**eil ei juhtuks säärast õnnetust!

209. Kirjutan järgneva tüki olevikus.

Ilmari kalalkäik.

Ilmar ärkas hommikul. Ta tõusis süngist. Päike oli parajasti tõusnud. Järv oli vaikne. Ilmarile tuli soov minna kalale. Ta riietus. Tõmbas ka kingad jalga. Nüüd oli Ilmar valmis. Ta läks järve kaldale. Istus puukännule. Pistis ussi õnge otsa. Uss väänles sääli. See tundus Ilmarile ebameeldivana. Ta viskas ometi õnge järve. Kuid ikka pidi ta mõtlema ussi kannatusele. Mõtles ka kala piinale õnge otsas. Kuid kalu ei tulnudki. Ilmar tüdís õngitsemisest. Ta läks koju tagasi.

E e s k u j u. Ilmar ärkab hommikul.

210. Ära kirjutamisel tõmban komale kaks kriipsu alla.

Tuul ja päike.

(Kahekõne.)

P ä i k e : **Armas tuul**, ära puhu nii tugevasti. Mõtle ometi lindudele ja lilledele! Lilled murrad sa oma jõuga ja linnud ei leia tiheda kuuse allgi varju.

T u u l : Mis mulle linnud ja lilled puutuvad. Pesunaine Liine kirub mind päevade kaupa, **et ta pesu tuuleta ei kuiva**. Olen ta kirumisest päris tüdinud.

Päike: Sind kirub ainult pesunaine Liine, kuid tuhanded linnud ja lilled paluvad oma elu eest.

Tuul: **Tõsi**, sul on õigus. Teeme, **et kõigil oleks hää**: kuivata sina pesu, **aga** mina jätan vingumise.

211. Ära kirjutamisel tõmban suurele algustähele kriipsu, punktile aga kaks kriipsu alla.

Kes tegi kõige paremini.

Andres, Emmi, Valdo ja Otto noppisid niidul lilli | Kui nad tahtsid minna üle oja, katkes purre | Emmi oli parajasti keset purret | Ta kukkus oja ja vool hakkas teda edasi kandma |

Otto ehmus väga | Ta hakkas nutma ja vaigus võimetuna murule | Andres hakkas kodu poole jooksuma | Ta tahtis ema appi kutsuda | Aga Valdo ruttas oja | See polnud väga sügav | Ta hüppas vette | Sääl haaras ta Emmist kinni ja tõmbas ta kaldale |

Märkus. Laused on eraldatud üksteisest püst-kriipsuga.

212. Ära kirjutamisel tõmban üldnimedele kriipsu alla. Vaatan 94. harjutust.

Maatöid.

Mees töötas **põllul**. Tal oli kaasas **ader** ja **äke**. Alul ta kündis ja siis äestas **põldu**. See-

järele laotas ta sinna **sõnnikut** ja kündis uuesti. Veel tuli tal äestada kord. Siis alles hakkas ta külvama. Külvamise järel **põllumees** ootas **vihma**. **Seeme** idaneb siis hästi. Aga **põud** kuivatab **seemne**. Et hästi kasvada, vajab **põld päikest** ja **vihma**.

213. Koostan jutukese: Kuidas leib valmib.

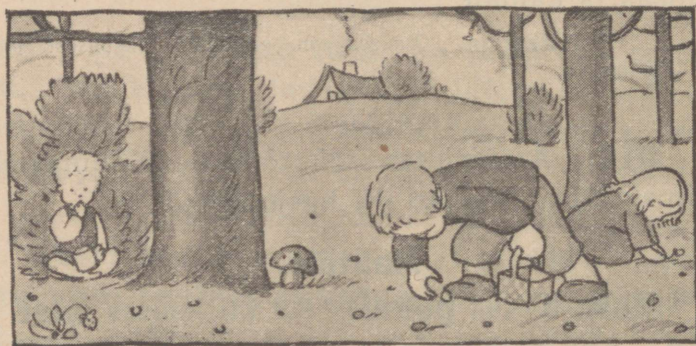
Kuidas leib valmib.

Kündma, külvama, äestama, kasvama, valmima, peksma, jahvatama, sõtkuma, küpsetama...

214. Koostan jutukese: Marjul. Kirjutamisel vastan küsimustele.

Marjul.

Kes andis lastele korvid ja kruusid kätte ja käskis neil minna marjule? Kuhu läksid lapsed?

Milliseid marju kasvas sääli palju? Kes noppis hoolsasti ja sai varsti oma korvi täis? Kuhu istus aga Leo ja mida ta tegi? Mida tegid lapsed, kui nägid juba kodutalu korstnast suitsu tõusvat? Kes tegi lastele järgmisel päeval maitseva marjasupi?

215. Koostan jutukese: Marju l. Kirjutatan vabalt.

216. Ära kirjutamisel tõmban h-tähega algavaile sõnule kriipsu alla.

Metsavana abi.

Ühel ilusal hommikul läksid Aino ja Helga metsa marju noppima. Metsa serval polnud marju leida ja lapsed läksid ikka sügavamale. Ühelt kannult leidsid nad palju punaseid marju. Varsti olid nende korvikesed täis ja nad tahtsid koju pöörduda. Lapsed ei leidnud aga enam teed. Nad istusid kannule ja hakkasid nutma. Äkki seisis hall mehike nende ees ja ütles: „Lapsukesed, ärge nutke! Tean küll, et hääd lapsed olete, seepärast juhatan teid koju.” Aino ja Helga uinusid vähekeseks, ja ärgates olid nad juba metsa serval. Siit oskasid nad ise koju minna, kus ema neid juba ootas.

Pean meeles! Kaksik- ja kolmikkaashäälilikuks kirjutatakse iga kaashäälilik (mitmekordse?) tähega.

217. Kirjutan harjutustikust või lugemikust h-tähega algavaid sõnu. Päälkirjaks —

H sõna algusel.

E e s k u j u. Hobune, hommik, Helga, Harald, hernes, ...

218. Koostan jutukese: K a r j a s.

Karjas.

Kus karjatas väike Volli oma lambaid? Kes vaatas ikka hoolsasti lammaste järele? Kuhu is-

tus poiss vilet puhuma? Mida tegi Krants? Kes tuli ka ligemale pajupilli kuulama? Mida tegid vanad lambad? Mis ei huvitanud neid?

219. Koostan vabalt jutukese: K u i m a olin karjas.

220. Ärakirjutamisel tõmban emalamba ja hundi sõnadele kriipsu alla.

Tallekesed.

Lambad sõid metsa ääres. Mõned tallekesed olid läinud karjast eemale. Seda märgates emalammast hüüdis: „Tulge tagasi karja juurde!”

Hunt aga oli puu taga ja ütles: „Emalambal on nõrgad jalad. Tema ei jaksa hüpata ega minna karjast eemale. Mu sõbrad, hüpake üksi avaras metsas!” Tallekesed läksidki metsa. Hunt seda ootaski.

Küsimus. Missuguste kirjavahemärkide vahele on pandud emalamba ja hundi sõnad?

221. Tõmban küsimärgile kaks kriipsu alla.

Mõistatise metsast.

Mõista, mõista, mu õeke,
mõista minu mõistatise:

Kes on haaviku emanda?

Jänes on haaviku emanda.

Kes on kuusiku kuningas?

Orav on kuusiku kuningas.

Kellel seljas kulda kuube?

Kuusel on seljas kulda kuube.

Kellel on kardane kasukas?

Kasel on kardane kasukas.

Kellel on halli vaticene?

Haaval on halli vaticene.

Kellel on seljas leinasärki?

Lepal on seljas leinasärki.

Kellel on pikad põllepaelad?

Pajul on pikad põllepaelad.

222. Kirjutan töövihikusse vähemalt viis mõstatist.

223. Mõistan järgmised mõistatised.

1. Üks maja, neli nurka, iga nurga all nael rauda?
2. Üks ait, neli nukka, igal nukal hõbedat?
3. Ait neljanurgeline, iga nurga all üks raud?
4. Söödad kui venda, seod kui varast?
5. Lihane ait, karvane katus, iga nurga all natuke rauda?

224. Ärakirjutamisel tõmban jämendatult trükitud sõnule kriipsu alla.

Meie laulikud.

Kaunil suvehommikul kõlas kaselt **rôômus** sillerdus. Oksal istus **väike ilus** linnuke. Va-
hetevahel kuuldus ta **helisevat** laulu. Huviga
vaatlesin seda **usinat** laulikut. Kase **rohelistes**
lehestikus nägin varsti teisegi linnu. See oli **lô-**
busa lauliku abikaasa. Usinasti askeldas see pesa

ümber. **Kuivi** heinu ja **õrna** sammalt tõi ta oma pessa.

Märkus. Jämendatult trükitud sõnad vastavad küsimustele: kaunil (missugusel?), rõõmus (missugune?), helisevat (missugust?) jne.

Kaunil, rõõmus, lõbusa, kuivi jne. näitavad omadusi. Need on omadussõnad.

225. Koostan lauseid: See ja too.

See ja too.

Vana — uus, terav — nüri, paks — õhuke, kerge — raske, kõrge — madal, pikk — lühike, must — valge, märg — kuiv, laisk — virk, hoolas — hooletu, puhas — määrdinud, sõbralik — tige ...

E e s k u j u. See raamat on vana, too raamat aga on uus.

226. Täiendan laused puuduvate sõnadega.

Suvehommik.

— tõuseb taevale. — puhub leebelt. — helgivad järvel. — laulavad **met**sades. — läheb kalale. — tõukab **loot**siku järvele. — sõuab laineile. — künnavad põllul. — laulab õues: kukeleeguuu! — äratab **lap**sedki. — valmistab köögis einet.

227. Täiendan laused puuduvate sõnadega.

Suvel.

Oli — **suve**hommik. Päikese paiste oli — ja taevas —. — pääsuke siristas katuse**har**jal. — too

mingas õitses õues, ja puhkenud moonid punetasid. — loodus meelitas lapsi oma hõlma. — maa oli meile kauniks mänguplatsiks.

228. Ära kirjutamisel tõmban tegevust näitavaile sõnule (pöördsõnule) kriipsu alla.

Suvelaul.

Oh kui ilus	Oh kui kena
puude vilus	olla täna
on meil suvel istuda!	metsas halja muru pääl!
Hiilgav päike	Kaasik kahab,
oma läike	kuusik kohab,
saadab üle ilmamaa.	lustil laulab linnu hääl.

J. Bergmann.

229. Ära kirjutamisel tõmban rändaja sõnule ühe kriipsu, allika sõnule aga kaks kriipsu alla.

Rändur ja allikas.

Palaval suvepäeval tuli rändur allika juurde. Ta oli kaua teel olnud ja oli nüüd higine ning janune. Ahnelt jõi ta allika külma vett. Kuid varsti tundis ta end haigena ja hakkas allikat süüdistama: „Sinu vesi oli mürgine.” — „Sa eksid,” vastas allikas, „sa oled ise süüdi, kuna sa jõid higena külma vett.”

230. Nimetan igasuguseid sõidukeid.

231. Nimetan sõidukite omadusi.

232. Koostan jutukese: Kuidas meie rändame.

233. Ärakirjutamisel tõmban Elli sõnule ühe kriipsu, kirjakandja sõnule aga kaks kriipsu alla.

Vanaema kiri.

Väike Elli mängis õues. Sääl nägi ta kirjakandjat. Elli jooksis talle vastu ja küsis: „Kas vanaemalt on mulle kirja?” — „Kuidas su nimi on, lapsuke?” küsis kirjakandja. Elli vastas: „Vanaema kirjutab nime alati ümbrikule. Vaadake säält!”

234. Joonistan tädile (onule, ristiisale, ...) sünnipäevakaardi. Teisele küljele kirjutatan korralikult aadressi.

Harjutuste jaotus koduloo teemade järgi.

Koduloo teemad	I õppeaasta	II õppeaasta
	§§	§§
Kodu ja uus kodu — kool.	1. — 3.	94. — 102.
Sügisel. Rändlinnud. Sügisilmad.	4. — 8.	103. — 105.
Kodu. Puhtus ja kord. Koduloomad. Lõbustused.	9. — 43.	106. — 142.
Esimene lumi. Talv tuleb. Jõulud. Talvised lõbud. Vabariigi sünnipäev.	44. — 65.	143. — 188.
Kevad ärkab. Linnud. Kevadepühad. Kevadisi töid. Lõbustused. Suve algus.	66. — 93.	189. — 234.

Sisujuhataja.

I õppeaasta.

	Lk.
1. Kirjutamisharjutusi	7
2. Lause, sõna ja täht	19
3. Suur algustäht	23
4. Pikk ja lühike häälik	30
5. Sõnade silbitamine	37
6. K, p, t sõna algusel	46
7. Kirjavahemärke	52
8. Olevik ja tulevik	57

II õppeaasta.

1. Suur algustäht	62
2. Täis- ja kaashäälik	66
3. Kaksiktäishäälik	69
4. Sõnade silbitamine ja poolitamine	73
5. S ja h kõrval k, p, t	82
6. I ja j	85
7. Ühe- ja kahekordne täht ühesilbilise sõna lõpul	89
8. Ainsus ja mitmus	93
9. Pöörsõnade lõpul -b, -d, -te	96
10. Kirjavahemärke	102
11. Mitmesuguseid ülesandeid kordamiseks	111

Sõnastik.

A.

allikas — läte
autobus — (sõiduk)

E.

edasi-tagasi
eelistama — paremaks pi-
dama
ennustama — ette kuulutama

H.

haigustuma — haigeks jääma
haldjas — kaitsevaim
hallikas — hallivõitu
hetk — silmapilk
hõikama — hüüdma
häirima — rahu rikkuma, se-
gama

I.

ilusaim — kõige ilusam

J.

jne. — ja nii edasi

K.

kaart, ühe kaardi, kaks kaarti
kalastama — kalu püüdma
kauneim — kõige kaunim
küündima — ulatuma

L.

laip — surnukeha
laup — otsaesine, otsmik
leebelt — õrnasti, mahedasti
lohutama — trööstima

M.

man — juures
mant — juurest
manu — juurde
meelsasti — hää meelega
mugav — mõnus
mulk — auk (läbi)

N.

nukk — nurk

O.

omadus — omane laad
omandus — varandus

P.

parim — kõige parem
peoleo — (lind)
piki — mööda
pulss — verelöök

R.

rõõmustama — teisi rõõm-
saks tegema
rõõmustuma — ise rõõmsaks
muutuma
rästas — (lind)

S.

sageli — sagedasti
seikleja — juhtumusteotsija

T.

taas — jälle
taltus — vagur
tara — püstaed ümber tea-
tava maa-ala
tare — tuba

V.

v. — vald
viuldama — viulit mängima
vt. — vaata
väljuma — välja minema

Ü.

ülalt — ülevalt
üll — seljas (riideist kõnel-
des)
ülle — selga (riideist kõnel-
des)
üilt — seljast (riideist kõnel-
des)

A-8090

i

Hind köites 80 senti.